

ผนวก ก

ตารางสรุปผลการวิจัยความคาดหวังของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของนายอำเภอ

ตารางที่ 1

อายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
25 - 30 ปี	1	1.12
31 - 40 ปี	35	39.33
41 - 50 ปี	22	24.72
51 ปีขึ้นไป	31	34.83
รวม	89	100.00

ตารางที่ 2

การศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
อ่านออกเขียนได้	5	5.62
จบ ป.4	65	73.03
จบมัธยมต้นหรือเทียบเท่า	13	14.61
จบมัธยมปลายหรือเทียบเท่า	5	5.62
จบปริญญา	1	1.12
รวม	89	100.00

ตารางที่ 3

การประกอบอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	62	69.66
ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว	23	25.84
รับจ้าง	4	4.49
รวม	89	100.00

ตารางที่ 4

ความถี่ในการไปประชุมประจำเดือนที่อำเภอ

ความถี่	จำนวน	ร้อยละ
ไปประชุมแทบทุกครา	73	82.02
ไปประชุมเป็นส่วนมาก	15	16.85
ไปประชุมบ้างไม่ไปประชุมบ้าง	1	1.12
ไม่ค่อยได้ไปประชุม		
รวม	89	100.00

ตารางที่ 5

ความเข้าใจคําพูดของนายอำเภอเกี่ยวกับข้อราชการในการประชุมประจำเดือน

ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
เข้าใจยาก	2	2.25
เข้าใจง่าย	71	79.77
บางเรื่องเข้าใจง่ายบางเรื่องเข้าใจยาก	16	12.98
ไม่ทราบ	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 6

การปฏิบัติตัวเมื่อไปติดต่อราชการที่อำเภอ

การปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
ไปพบข้าราชการที่ขอพบ	13	14.61
ไปพบเจ้าหน้าที่โดยตรง	75	84.27
ไปพบนายอำเภอโดยตรง	1	1.12
รวม	89	100.00

ตารางที่ 7

ความรู้สึกเมื่อเข้าพบนายอำเภอ

ความรู้สึก	จำนวน	ร้อยละ
ต้องระมัดระวังตัวเหมือนพบเจ้านาย	11	12.36
สบายใจเหมือนพบคนคุ้นเคย	26	29.21
คิดว่านายอำเภอคือผู้รับใช้ประชาชน	35	39.33
ถ้าไม่มีธุระไม่อยากพบรู้สึกกลัว	17	19.10
รวม	89	100.00

ตารางที่ 8

ความสำคัญที่นายอำเภอให้

การให้ความสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ
ให้ความสำคัญมาก	82	92.13
ไม่ค่อยให้ความสำคัญ	6	6.74
ไม่ให้ความสำคัญเลย	1	1.12
รวม	89	100.00

ตารางที่ 9

ความสนใจของนายอำเภอที่ให้ต่อความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ความสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
สนใจมาก	52	58.43
สนใจ	37	41.57
ไม่สนใจ	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 10

ความสนใจของนายอำเภอในการช่วยเหลือความเดือดร้อนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือราษฎร

ความสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
สนใจ รับทราบปัญหา	49	55.06
ช่วยเหลือแต่มีกสายเกินจบ	9	10.11
ช่วยเหลือทันที	31	34.83
ไม่สนใจช่วยเหลือ	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 11

ความคิดเห็นที่จะร่วมมือกับทางอำเภอในการพัฒนาท้องถิ่นให้ราษฎรมีความสุข

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ได้แน่นอน	53	59.55
ได้แต่คงใช้เวลานาน	36	40.45
ไม่มีทาง	-	-
ไม่แน่ใจ	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 12

ความไม่เป็นที่ธรรมที่ได้รับจากนายอำเภอ

ความไม่เป็นที่ธรรม	จำนวน	ร้อยละ
เคยได้รับบ่อย ๆ	17	19.10
เคยมีบ้าง	11	12.36
ไม่เคย	61	68.54
รวม	89	100.00

ตารางที่ 13

ความเดือดร้อนหรือทุกข์ใจจากการกระทำหรือนโยบายของนายอำเภอ

ความเดือดร้อนหรือทุกข์ใจ	จำนวน	ร้อยละ
เคยเดือดร้อนอย่างมาก	1	1.12
เคยเดือดร้อนบ้าง	15	16.85
ไม่เคย	73	83.02
รวม	89	100.00

ตารางที่ 14

คุณลักษณะของนายอำเภอในท้องที่

คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นนักปกครองที่เน้นการรักษา และปฏิบัติตามกฎหมาย	20	22.47
เป็นนักปกครองที่ใกล้ชิดประชาชน	4	4.49
เอาใจใส่ทุกข์สุขราษฎรและมุ่งพัฒนา ท้องที่	65	73.03
ไม่สนใจทุกข์สุขราษฎร	—	—
รวม	89	100.00

ตารางที่ 15

ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของนายอำเภอ

ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
พอใจมาก	44	49.44
พอใจ	41	46.07
ไม่พอใจ	-	-
เฉย ๆ	4	4.49
รวม	89	100.00

ตารางที่ 16

การเยี่ยมชมของนายอำเภอ

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
อยากกาห้มาบ่อย ๆ	59	66.29
อยากกาห้มาแต่นาน ๆ ครั้ง	30	33.71
ไม่อยากกาห้มา	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 17

ความยอมรับนับถือของประชาชนต่อนายอำเภอ

ระดับของการยอมรับ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นที่ยอมรับนับถือมาก	82	92.13
ให้การยอมรับนับถือพอสมควร	7	7.86
ไม่ค่อยสนใจและยอมรับนับถือ	-	-
ไม่ยอมรับนับถือเลย	-	-
รวม	89	100.00

ตารางที่ 18

ความมั่นใจต่อความช่วยเหลือของนายอำเภอ

ความมั่นใจ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยได้แน่นอน	70	78.65
เป็นไปได้อย่างยาก	7	7.86
ไม่มีทาง	-	-
ไม่แน่ใจ	12	13.48
รวม	89	100.00

ตารางที่ 19

ที่พึง เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อน

บุคคลที่พึง	จำนวน	ร้อยละ
ตำรวจ	4	4.49
ครู	1	1.12
นายอำเภอ	44	49.44
เจ้าอาวาส	1	1.12
สภาตำบล	39	43.82
รวม	89	100.00

ตารางที่ 20

ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันโครงการพัฒนาท้องถิ่น

ผู้มีบทบาท	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ว่าราชการจังหวัด	1	1.12
นายอำเภอ	23	25.84
หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ	3	3.37
สภาตำบล	58	65.17
สมาชิกสภาจังหวัด	4	4.49
รวม	89	100.00

ตารางที่ 21

ความคิดเห็นต่อระยะเวลาการดำเนินงานของนายอำเภอ

ระยะเวลา	จำนวน	ร้อยละ
1 ปี	-	-
2 ปี	9	10.11
3 ปี	8	8.99
4 ปี	57	64.04
6 ปี	15	16.85
รวม	89	100.00

ตารางที่ 22

ความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของนายอำเภอที่ดี

คุณสมบัตินายอำเภอที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี	25	28.09
พูดจาไพเราะ ไม่ถือตัว		
ยุติธรรม ซื่อสัตย์ พูดจริงทำจริง	45	50.56
ช่วยเหลือชาวบ้านทุกอย่าง	3	3.37
ทำงานเก่ง มีความรู้ ความสามารถ และรับผิดชอบ	6	6.74

คุณสมบัตินายอำเภอที่ดี	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เปิดเผยเป็นราษฎร	-	-
สั่งสอนชาวบ้านเก่ง	1	1.12
ออกเยี่ยมเยียนชาวบ้านเป็นประจำ	9	10.11
รวม	89	100.00

ตารางที่ 23

ความคาดหวังคุณลักษณะของนายอำเภอ

คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นนักพัฒนา	73	82.02
เป็นนักประสานงาน	13	14.61
เป็นมือปราบ	1	1.12
เป็นนักประชาสัมพันธ์หรือนักพูด	-	-
เป็นนักบุญ หรือพ่อพระ	2	2.25
รวม	89	100.00

ผนวก ข

คุณลักษณะของนายอำเภอที่ผู้เข้าแข่งขันพึงประสงค์ (เสนอได้มากกว่า 1 อย่าง)

ลำดับ	คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
1	เป็นนักพัฒนา	53	59.55
2	เป็นกันเอง ไม่ถือตัว	35	39.33
3	พูดจริง ทำจริง	29	32.58
4	มีความรู้ ความสามารถ	28	31.46
5	มีความรับผิดชอบ	20	22.47
6	มีความซื่อสัตย์	20	22.47
7	มีความยุติธรรม	19	21.34
8	มีความเมตตา กรุณา รอบอ้อมอารี	18	20.22
9	พูดจาไพเราะ	18	20.22
10	หมั่นออกเยี่ยมประชาชน	12	13.48
11	ติดตาม แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง	9	10.11
12	เป็นนักประสานงาน	9	10.11
13	เห็นประโยชน์ของประชาชน เป็นใหญ่	8	8.98
14	มีความเสียสละ	8	8.98
15	ราษฎรและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าพบบง่าย	6	6.74
16	เป็นนักประชาสัมพันธ์	4	4.49
17	ไม่เบียดเบียนราษฎร	4	4.49
18	ประชาชนยอมรับนับถือ	3	3.37

ลำดับ	คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
19	เห็นความสำคัญของกักกัน ผู้ใหญ่บ้าน สภาตำบล	3	3.37
20	มีจิตวิทยาในการทำงาน	3	3.37
21	ไม่มีอคติระบบเจ้าขุนมูลนาย	3	3.37
22	มีคุณธรรม ศีลธรรม	3	3.37
23	รักประชาชน	3	3.37
24	เป็นนักประนีประนอม	2	2.24
25	มนุษยสัมพันธ์ดี	1	1.12
26	เป็นนักประชาธิปไตย	1	1.12
27	มีมนุษยธรรม	1	1.12

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผนวก ค

แบบสอบถามภักดีและผู้นำหมู่บ้าน

คำอธิบาย ในการตอบแบบสอบถาม

1. โปรดกาเครื่องหมาย / ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ท่านต้องการให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
2. แต่ละข้อโปรดกา / เพียงคำตอบเดียว
3. โปรดเติมคำลงในช่องว่างตามความเห็นของท่าน
4. คำตอบของท่านจะถือเป็นความลับ

1) อายุ

- ( ) 25 - 30 ปี
 ( ) 31 - 40 ปี
 ( ) 41 - 50 ปี
 ( ) 51 ปีขึ้นไป

2) การศึกษาของท่าน

- ( ) อ่านออกเขียนได้
 ( ) จบ ป. 4
 ( ) จบมัธยมต้นหรือเทียบเท่า
 ( ) จบมัธยมปลายหรือเทียบเท่า
 ( ) จบปริญญาตรี

3) ท่านประกอบอาชีพ

- ( ) เกษตรกรรม
 ( ) ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว
 ( ) รับจ้าง

- 4) ท่านเคยไปประชุมประจำเดือนที่อำเภออย่างไร
- ( ) ไปประชุมแทบทุกคราว
  - ( ) ไปประชุมเป็นส่วนมาก
  - ( ) ไปประชุมบ้าง ไม่ไปประชุมบ้าง
  - ( ) ไม่ค่อยได้ไปประชุม
- 5) ทัศนคติของนายอำเภอ您对เกี่ยวกับข้อราชการ ในการประชุมประจำเดือน เข้าใจได้ง่ายหรือยาก
- ( ) เข้าใจยาก
  - ( ) เข้าใจง่าย
  - ( ) บางเรื่องเข้าใจง่าย
  - ( ) ไม่ทราบ
- 6) ในการไปติดต่อราชการที่อำเภอ ส่วนมากท่านปฏิบัติอย่างไร
- ( ) ไปพบข้าราชการที่ขอบพอก่อน เพื่อให้เขาช่วยติดต่อแนะนำให้
  - ( ) ไปพบเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง
  - ( ) เข้าพบนายอำเภอโดยตรง เพื่อให้ท่านพิจารณาสั่งการ
- 7) ท่านมักจะรู้สึกเช่นไรเมื่อเข้าพบนายอำเภอ
- ( ) ต้องระมัดระวังเหมือนเข้าพบเจ้านาย
  - ( ) สบายใจเหมือนพบคนรู้จักคุ้นเคย
  - ( ) คิดว่านายอำเภอคือ ผู้รับใช้ประชาชน
  - ( ) เฉย ๆ ถ้าไม่มีธุระจำเป็นก็ไม่อยากเข้าพบ
  - ( ) รู้สึกกลัว
- 8) นายอำเภอให้ความสำคัญในตัวท่านหรือไม่
- ( ) ให้ความสำคัญมาก
  - ( ) ไม่ค่อยให้ความสำคัญ
  - ( ) ไม่ให้ความสำคัญเลย

- 9) โดยทั่วไปแล้ว นายอำเภอได้ให้ความสนใจต่อความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของท่านเพียงใด
- ( ) สนใจมาก
  - ( ) สนใจ
  - ( ) ไม่สนใจ
- 10) เมื่อท่านหรือราษฎรได้รับความเดือดร้อน นายอำเภอได้สนใจและติดตามช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนหรือไม่
- ( ) สนใจ รับทราบปัญหา
  - ( ) ช่วยเหลือ แต่มักจะสายเกินไป หรือไม่ทันเหตุการณ์
  - ( ) ดำเนินการช่วยเหลือทันที
  - ( ) ไม่สนใจที่จะช่วยเหลือ
- 11) ท่านคิดว่า ท่านจะสามารถร่วมมือกับนายอำเภอพัฒนาท้องถิ่นให้ราษฎรมีความสุขได้เพียงใด
- ( ) ได้แน่นอน
  - ( ) ได้ แต่คงใช้เวลานาน
  - ( ) ไม่มีทาง
  - ( ) ไม่แน่
- 12) ท่านและราษฎรเคยได้รับความไม่เป็นธรรมจากนายอำเภอบ้างหรือไม่
- ( ) เคยได้รับอยู่บ่อย ๆ
  - ( ) เคยมีบ้าง
  - ( ) ไม่เคย
- 13) ท่านและราษฎรเคยได้รับความเดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ใจจากการกระทำหรือจากนโยบายของนายอำเภอ มากน้อยเพียงใด
- ( ) เคยเดือดร้อนอย่างมาก
  - ( ) เคยเดือดร้อนบ้าง
  - ( ) ไม่เคย

- 14) ท่านคิดว่า นายอำเภอในท้องที่ของท่านเป็นอย่างไร
- ( ) เป็นนักปกครองที่เน้นหนักในการรักษาและปฏิบัติตามกฎหมาย
  - ( ) เป็นนักปกครองที่โกล่เกลี่ยประนีประนอม
  - ( ) เป็นผู้ที่เอาใจใส่ดูแลความทุกข์ร้อนของราษฎรและมุ่งพัฒนาท้องที่
  - ( ) ไม่สนใจความทุกข์สุขของประชาชน
- 15) จากลักษณะของนายอำเภอในท้องที่ของท่านดังกล่าว ท่านพึงพอใจหรือไม่
- ( ) พอใจมาก
  - ( ) พอใจ
  - ( ) ไม่พอใจ
  - ( ) เฉย ๆ
- 16) ท่านอยากให้นายอำเภอออกมาเยี่ยมหมู่บ้านของท่าน หรือไม่
- ( ) อยากให้มาบ่อย ๆ
  - ( ) อยากให้มา แต่นาน ๆ มาครั้งก็พอ
  - ( ) ไม่อยากให้มา
- 17) ท่านคิดว่าตำแหน่งนายอำเภอ เป็นตำแหน่งที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับนับถือของท่านและประชาชนหรือไม่
- ( ) เป็นที่ยอมรับนับถืออย่างมาก
  - ( ) ให้การยอมรับนับถือพอสมควร
  - ( ) ไม่ค่อยสนใจและยอมรับนับถือ
  - ( ) ไม่ยอมรับนับถือเลย
- 18) ท่านคิดว่า นายอำเภอจะสามารถช่วยเหลือให้ราษฎรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีหรือไม่
- ( ) ช่วยได้แน่นอน
  - ( ) เป็นไปได้ยาก
  - ( ) ไม่มีทาง
  - ( ) ไม่แน่ใจ

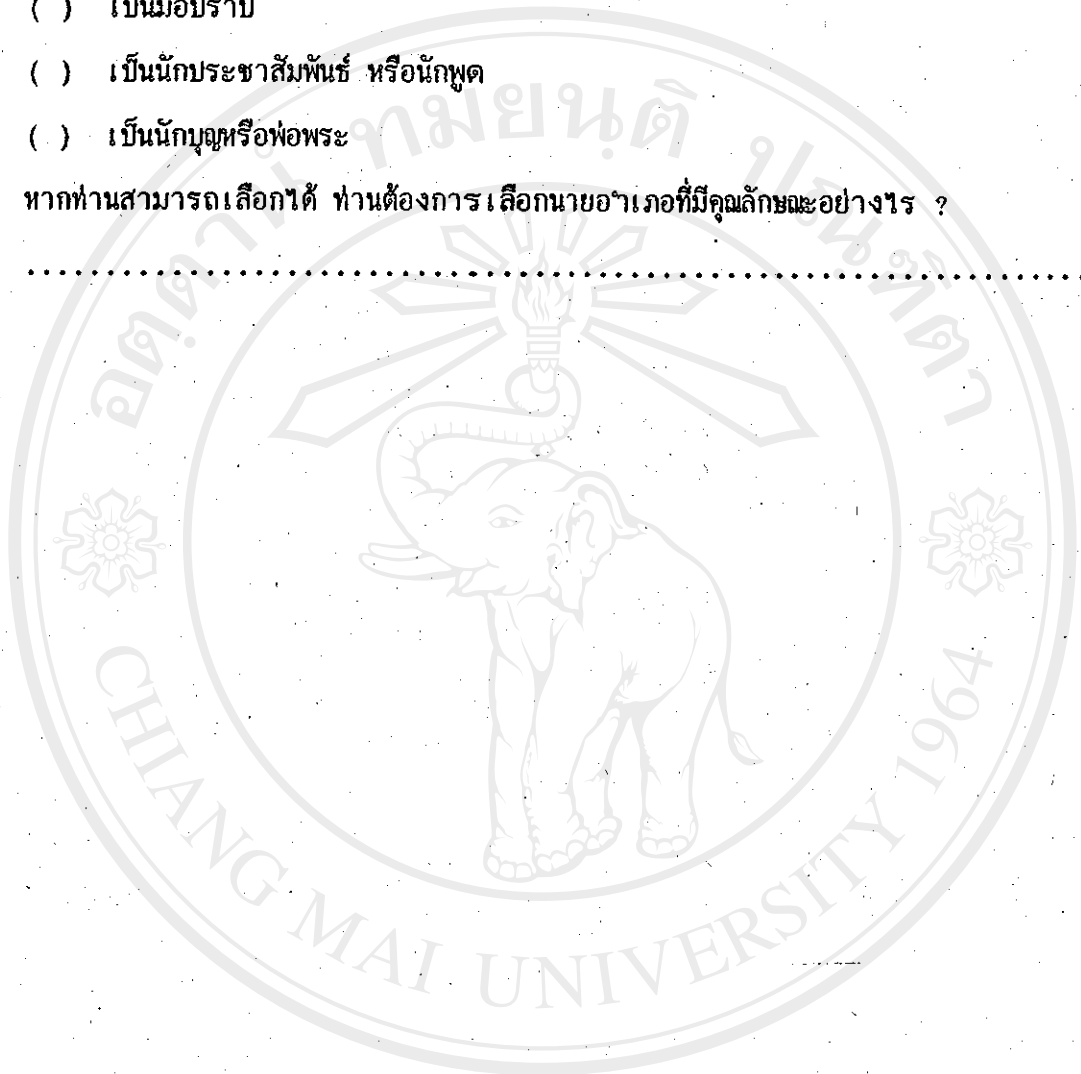
- 19) ถ้ามีความเดือดร้อนเกี่ยวกับทุกข์ของราษฎรในตำบลหมู่บ้าน ท่านจะหวังพึ่งผู้ใดก่อน
- ( ) ตำรวจ
  - ( ) ครู
  - ( ) นายอำเภอ
  - ( ) เจ้าอาวาส
  - ( ) สภาตำบล
- 20) ท่านคิดว่า ใครมีบทบาทสำคัญที่จะผลักดันให้โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ
- ( ) ผู้ว่าราชการจังหวัด
  - ( ) นายอำเภอ
  - ( ) หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ
  - ( ) สภาตำบล
  - ( ) สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.)
- 21) ท่านคิดว่า นายอำเภอแต่ละคนควรรับราชการอยู่ในอำเภอหนึ่งเป็นเวลาคนละกี่ปี
- ( ) 1 ปี
  - ( ) 2 ปี
  - ( ) 3 ปี
  - ( ) 4 ปี
  - ( ) 6 ปี
- 22) นายอำเภอที่ดี ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างใด
- ( ) เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี พูดจาไพเราะ ไม่ถือตัว
  - ( ) ยุติธรรมซื่อสัตย์ พูดจริงทำจริง
  - ( ) ช่วยเหลือชาวบ้านทุกอย่าง
  - ( ) ทำงานเก่ง มีความรู้ความสามารถ และรับผิดชอบ
  - ( ) ไม่เบียดเบียนราษฎร
  - ( ) สั่งสอนชาวบ้านเก่ง
  - ( ) ออกเยี่ยมเยือนชาวบ้านเป็นประจำ

23) ท่านมีความคาดหวังว่านายอำเภอควรมีลักษณะเช่นไรมากที่สุด

- ( ) เป็นนักพัฒนา
- ( ) เป็นนักประสานงาน
- ( ) เป็นมือปราบ
- ( ) เป็นนักประชาสัมพันธ์ หรือนักพูด
- ( ) เป็นนักบุญหรือพ่อพระ

24) หากท่านสามารถเลือกได้ ท่านต้องการเลือกนายอำเภอที่มีคุณลักษณะอย่างไร ?

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ผนวก ง

พระราชบัญญัติ

ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

พ.ศ. 2534

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2534

เป็นปีที่ 46 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่าโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า " พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 "

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

- (1) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515
- (2) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 310 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515
- (3) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29

กันยายน พ.ศ. 2515 พ.ศ. 2517

(4) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2517

(5) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517

(6) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29

กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2519

(7) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 22 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520

(8) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29

กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2522

(9) ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 48 เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534

มาตรา 4 ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

- (1) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
- (2) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
- (3) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

มาตรา 5 การแบ่งราชการออกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้กำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนโดยคำนึงถึงคุณภาพและปริมาณงานของส่วนราชการนั้น ๆ ไว้ด้วย

การบรรจุและการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย

มาตรา 6 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ส่วนที่ 1

การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง

มาตรา 7 ให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ดังนี้

- (1) สำนักนายกรัฐมนตรี
- (2) กระทรวง หรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง
- (3) ทบวง ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง
- (4) กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัด หรือ

ไม่สังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง

สำนักนายกรัฐมนตรีมีฐานะเป็นกระทรวง

ส่วนราชการตาม (1) (2) (3) และ (4) มีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 8 การจัดตั้งหรือยุบส่วนราชการตามมาตรา 7 ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ

การจัดตั้งทบวงโดยให้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง ให้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติด้วย

การจัดตั้งกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง ให้ระบุการไม่สังกัดไว้ในพระราชบัญญัติด้วย

การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้ระบุอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการไว้ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว

ให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและสำนักงานงบประมาณร่วมกันเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในการแบ่งส่วนราชการภายใน และในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการตามวรรคสี่ ในการเสนอความเห็นดังกล่าวให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนจัดอัตราค่าจ้าง และสำนักงานงบประมาณจัดสรรเงินงบประมาณให้สอดคล้องเสนอไปในคราวเดียวกัน แต่ถ้าเป็นการแบ่งส่วนราชการภายในของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันในทบวงมหาวิทยาลัย ให้สำนักงานงบประมาณเป็นผู้เสนอความเห็นและจัดสรรเงินงบประมาณต่อคณะรัฐมนตรี

หมวด 1

การจัดระเบียบราชการ

ในสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา 9 การจัดระเบียบราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

ให้ส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีบรรดาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม มีฐานะเป็นกรม

สำนักนายกรัฐมนตรีอาจจัดให้มีส่วนราชการเป็นการภายในขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่จัดทำนโยบายและแผน กากัฏ เรง่รจัด และติดตามนโยบายและแผนการปฏิบัติราชการ ตามนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ เพื่อการนี้นายกรัฐมนตรีจะสั่งให้กรมหรือส่วนราชการ ที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะ เป็นกรมในสำนักนายกรัฐมนตรีจัดทำก็ได้

มาตรา 10 สำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

สำนักนายกรัฐมนตรีมีนายกรัฐมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และกำหนดนโยบาย ของสำนักนายกรัฐมนตรีให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ และรับผิดชอบใน การปฏิบัติราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี และจะให้มีรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี หรือมีทั้งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ช่วยสั่งและ ปฏิบัติราชการก็ได้

ในกรณีที่มีรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี หรือมีทั้งรอง นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี การสั่งและการปฏิบัติราชการของรอง นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นไปตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีต้องอยู่ในตำแหน่ง เพื่อคานาเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐ- มंत्रीขึ้นใหม่เพราะนายกรัฐมนตรีตาย ขาดคุณสมบัติ หรือต้องลาพักษาให้จำคุกาให้คณะรัฐมนตรี มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี ถ้าไม่มีผู้ดำรง ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี หรือมีแต่ไม่มีอาจปฏิบัติราชการได้ ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรี คนใดคนหนึ่ง เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

มาตรา 11 นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) กากัฏบริดยทั่วไปซึ่งการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อการนี้จะสั่งให้ราชการส่วน กลาง ราชการส่วนภูมิภาคและส่วนราชการซึ่งมีหน้าที่ควบคุมราชการส่วนท้องถิ่นชี้แจง แสดงความ คิดเห็น ทารายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ ในกรณีจำเป็นจะยับยั้งการปฏิบัติราชการใด ๆ ที่ จัดต่อนโยบายหรือมติของคณะรัฐมนตรีก็ได้ และมีอำนาจสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติ ราชการของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น

(2) , มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีกากัฏการบริหารราชการของกระทรวงหรือ

ทบวงหนึ่งหรือหลายกระทรวงหรือทบวง

(3) บังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะ เป็นกรม

(4) สั่งให้ข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง มาปฏิบัติราชการสำนักนายกรัฐมนตรี โดยจะให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิมหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ทำให้ขาดจากอัตราเงินเดือนทางสังกัดเดิม ให้ได้รับเงินเดือนในสำนักนายกรัฐมนตรีในระดับและขั้นที่ไม่สูงกว่าเดิม

(5) แต่งตั้งข้าราชการซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง ไปดำรงตำแหน่งของอีกกระทรวง ทบวง กรมหนึ่ง โดยให้ได้รับเงินเดือนจากกระทรวง ทบวง กรมเดิมในกรณีเช่นนี้ ให้ข้าราชการซึ่งได้รับแต่งตั้งมีฐานะเสมือนเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งตนมาดำรงตำแหน่งนั้นทุกประการ แต่ถ้าเป็นการแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ตำแหน่งอธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี

(6) แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษาหรือคณะที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี หรือเป็นคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติราชการใด ๆ และกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนให้แก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้ง

(7) แต่งตั้งข้าราชการการเมืองให้ปฏิบัติราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี

(8) วางระเบียบปฏิบัติราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

(9) ดำเนินการอื่น ๆ ในการปฏิบัติตามนโยบาย

ตามระเบียบ (8) เมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ใช้บังคับได้

มาตรา 12 ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม แต่มิได้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือทบวง นายกรัฐมนตรีจะมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีปฏิบัติราชการแทนก็ได้

มาตรา 13 สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการ เมืองมีเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และให้มีรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองและรองเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหารเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการและจะให้ผู้ช่วยเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้

ให้เลขาธิการนายกรัฐมนตรีและรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง เป็นข้าราชการเมือง และให้รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหารและผู้ช่วยเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ

มาตรา 14 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของคณะรัฐมนตรี รัฐสภา และราชการในพระองค์ มีเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และให้มีรองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการ และจะให้ผู้ช่วยเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้

ให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรี รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และผู้ช่วยเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ

มาตรา 15 ให้ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

ให้ผู้อำนวยการและเลขาธิการ รองผู้อำนวยการและรองเลขาธิการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการและผู้ช่วยเลขาธิการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ

มาตรา 16 สำนักนายกรัฐมนตรี นอกจากมีนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ให้มีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในสำนักนายกรัฐมนตรี กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี และลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติราชการ

ประจําปีของส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นไปตามนโยบายที่นายกรัฐมนตรีกำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี

(2) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการของส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรี รองจากนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ยกเว้นข้าราชการของส่วนราชการซึ่งหัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

(3) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ในการปฏิบัติราชการของปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง ให้มีรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการ และจะให้มีผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือมีทั้งรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ให้รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และให้รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ตามที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา 17 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของสำนักนายกรัฐมนตรี และราชการที่คณะรัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใด กรมหนึ่ง ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นไปตามนโยบายแนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี ยกเว้นราชการของส่วนราชการซึ่งกฎหมายกำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

ในกรณีที่สำนักนายกรัฐมนตรีมีทบวงอยู่ในสังกัด และยังไม่สมควรจัดตั้งสำนักงานปลัดทบวงตามมาตรา 25 วรรคสาม จะให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่สำนักงานปลัดทบวงด้วยก็ได้

หมวด 2

การจัดระเบียบราชการ

ในกระทรวงหรือทบวง

มาตรา 18 ให้จัดระเบียบราชการของกระทรวง ดังนี้

- (1) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
- (2) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (3) กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น เว้นแต่บางกระทรวงเห็นว่าไม่มี

ความจำเป็นจะไม่แยกส่วนราชการตั้งขึ้นเป็นกรมก็ได้

ในส่วนราชการตาม (2) และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นตาม (3) มีฐานะเป็นกรม

กระทรวงใดมีความจำเป็นจะต้องมีส่วนราชการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำนโยบายและแผน กากับ เร่งรัด และติดตามนโยบายและแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง จะจัดระเบียบบริหาร ราชการโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีสำนักงานนโยบายและแผนเป็นส่วนราชการภายใน ขึ้นตรงต่อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงก็ได้

มาตรา 19 การจัดระเบียบราชการในกระทรวงหนึ่ง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่า ด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ส่วนการจัดระเบียบราชการในกระทรวงที่เกี่ยวข้อง การทหาร ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

กระทรวงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

มาตรา 20 ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 11 กระทรวงหนึ่งที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและกำหนดนโยบายของกระทรวงให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรี กำหนดหรืออนุมัติ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกระทรวง และจะให้รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการก็ได้

ในกรณีที่มีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การสั่งหรือการปฏิบัติราชการของรัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมอบหมาย

ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะ เป็นกรมแต่มีผู้บังคับการกระทรวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงจะมอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงปฏิบัติราชการแทนก็ได้

มาตรา 21 กระทรวง นอกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง ให้มีปลัดกระทรวงคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในกระทรวง กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงและลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการในกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐมนตรีกำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัดติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวง

(2) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการของส่วนราชการในกระทรวงรองจากรัฐมนตรี

(3) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานปลัดกระทรวง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานปลัดกระทรวง

ในการปฏิบัติราชการของปลัดกระทรวงตามวรรคหนึ่ง ให้มีรองปลัดกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการ และจะให้มีผู้ช่วยปลัดกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีรองปลัดกระทรวงหรือผู้ช่วยปลัดกระทรวง หรือมีทั้งรองปลัดกระทรวงและผู้ช่วยปลัดกระทรวง ให้รองปลัดกระทรวงหรือผู้ช่วยปลัดกระทรวง เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากปลัดกระทรวง

ให้รองปลัดกระทรวง ผู้ช่วยปลัดกระทรวง และผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในสำนักงานปลัดกระทรวง มีอำนาจหน้าที่ตามที่ปลัดกระทรวงกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา 22 สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง มีเลขานุการรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง และจะให้มีผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองคนหนึ่ง หรือหลายคนเป็นผู้ช่วยสั่งหรือปฏิบัติราชการแทนเลขานุการรัฐมนตรีก็ได้

มาตรา 23 สำนักงานปลัดกระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวงและราชการที่คณะรัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใดกรมหนึ่งสังกัดกระทรวง

โดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง

ในกรณีที่กระทรวงมีทบวงอยู่ในสังกัดและยังไม่สมควรจัดตั้งสำนักงานปลัดทบวง ตามมาตรา 25 วรรคสาม จะให้สำนักงานปลัดกระทรวงทำหน้าที่สำนักงานปลัดทบวงด้วยก็ได้

มาตรา 24 การจัดระเบียบราชการในทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวงให้อนุโลมตามการจัดระเบียบราชการของกระทรวงซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 18 ถึงมาตรา 23

หมวด 3

การจัดระเบียบราชการในทบวง

ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

หรือกระทรวง

มาตรา 25 ราชการส่วนใดซึ่งโดยสภาพและปริมาณของงานไม่เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นกระทรวงหรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง จะจัดตั้งเป็นทบวงสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง เพื่อให้มีรัฐมนตรีว่าการทบวงเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของทบวงก็ได้ และให้จัดระเบียบราชการในทบวงดังนี้

(1) สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

(2) สำนักงานปลัดทบวง

(3) กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น เว้นแต่บางทบวงซึ่งเห็นว่าไม่มีความจำเป็นจะไม่แยกส่วนราชการตั้งขึ้นเป็นกรมก็ได้

ให้ส่วนราชการตาม (2) และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นตาม (3) มีฐานะเป็น

กรม

ในกรณีที่สำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวงมีทบวงอยู่ในสังกัด และปริมาณและคุณภาพของราชการในทบวงยังไม่สมควรจัดตั้งสำนักงานปลัดทบวงจะให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือสำนักงานปลัดกระทรวงทำหน้าที่สำนักงานปลัดทบวงด้วยก็ได้

มาตรา 26 การจัดระเบียบราชการในทบวงหนึ่ง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ส่วนการจัดระเบียบราชการในทบวงมหาวิทยาลัยให้เป็นไป

ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ทพวงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

มาตรา 27 ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 11 ทพวงหนึ่งมีรัฐมนตรีว่าการทพวงเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและกำหนดนโยบายของทพวงให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของทพวง และจะให้รัฐมนตรีช่วยว่าการทพวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการก็ได้

ในกรณีที่รัฐมนตรีช่วยว่าการทพวง การสั่งหรือการปฏิบัติราชการของรัฐมนตรีช่วยว่าการทพวงให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการทพวงมอบหมาย

ในกรณีที่ เป็นทพวงสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง ให้รัฐมนตรีว่าการทพวงปฏิบัติราชการภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแล้วแต่กรณี

มาตรา 28 ทพวง นอกจากมีรัฐมนตรีว่าการทพวงและรัฐมนตรีช่วยว่าการทพวง ให้มีปลัดทพวงคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในทพวง กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของทพวง และลำดับความสำคัญของแผนการปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการในทพวงให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐมนตรีกำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในทพวง

(2) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการของส่วนราชการในทพวงรองจากรัฐมนตรี

(3) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานปลัดทพวง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานปลัดทพวง

ในการปฏิบัติราชการของปลัดทพวงตามวรรคหนึ่ง ให้มีรองปลัดทพวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการ และจะให้ผู้ช่วยปลัดทพวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการด้วยก็ได้

ในกรณีที่ มีรองปลัดทพวงหรือผู้ช่วยปลัดทพวง หรือมีทั้งรองปลัดทพวงและผู้ช่วยปลัดทพวง ให้รองปลัดทพวงหรือผู้ช่วยปลัดทพวง เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการรองจากปลัดทพวง

ให้รองปลัดทพวง ผู้ช่วยปลัดทพวง และผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในสำนัก

งานปลัดทรวง มีอำนาจหน้าที่ตามที่ปลัดทรวงกำหนดหรือมอบหมาย

ในกรณีที่ปลัดทรวงจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องใด ถ้ากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งนั้น หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมิได้กล่าวถึงอำนาจของปลัดทรวงไว้ ให้ปลัดทรวงมีอำนาจดังเช่นปลัดกระทรวง

ในกรณีนี้ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือสำนักงานปลัดกระทรวงทำหน้าที่สำนักงานปลัดทรวง ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงทำหน้าที่ปลัดทรวง

มาตรา 29 สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง มีเลขานุการรัฐมนตรีซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการทรวงและจะมีผู้ช่วย เลขานุการรัฐมนตรี ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ช่วยสั่งหรือปฏิบัติราชการแทนเลขานุการรัฐมนตรีก็ได้

มาตรา 30 สำนักงานปลัดทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของทรวง และราชการที่คณะรัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใดหนึ่งในสังกัดทรวงโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในทรวงให้เป็นไปตามนโยบายแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของทรวง

หมวด 4

การจัดระเบียบราชการในกรม

มาตรา 31 กรมซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทรวง อาจแบ่งส่วนราชการดังนี้

(1) สำนักงานเลขานุการกรม

(2) กองหรือส่วนราชการที่มีฐานะ เทียบกอง เว้นแต่บางกรมเห็นว่าไม่มีความจำเป็น จะไม่แยกส่วนราชการตั้งขึ้นเป็นกองก็ได้

กรมใดมีความจำเป็น จะแบ่งส่วนราชการลดหย่อนที่มีส่วนราชการอื่น นอกจาก (1) หรือ (2) ก็ได้

สำหรับกรมตำรวจและสำนักงานอัยการสูงสุด จะแบ่งส่วนราชการให้เหมาะสมกับ

ราชการของตำรวจหรือราชการของอัยการก็ได้

มาตรา 32 กรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการส่วนใดส่วนหนึ่งของกระทรวงหรือทบวงตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการของกรม หรือตามกฎหมายว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของกรมนั้น

กรมมีอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรมให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงและในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดอำนาจหน้าที่ของอธิบดีไว้เป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวที่คำนึงถึงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติและแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงด้วย

ในกรมหนึ่งจะให้มีรองอธิบดีหรือผู้ช่วยอธิบดี หรือมีทั้งรองอธิบดีและผู้ช่วยอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการรองจากอธิบดีและผู้ช่วยอธิบดีปฏิบัติราชการก็ได้

รองอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดี หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในกรมมีอำนาจหน้าที่ตามที่อธิบดีกำหนดหรือมอบหมาย

มาตรา 33 สำนักงานเลขาธิการกรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของกรม และราชการที่มีคำแยกทำให้เป็นหน้าที่ของกองหรือส่วนราชการใดโดยเฉพาะ มีเลขาธิการกรมเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานเลขาธิการกรม

ส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง (2) และส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคสองให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ ใดๆ หักมีผู้อำนวยการหรือหัวหน้ากองหรือหัวหน้าส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคสองเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ

มาตรา 34 กระทรวง ทบวง กรมใดที่มีเหตุพิเศษ จะตราพระราชกฤษฎีกาแบ่งท้องที่ออกเป็นเขต เพื่อให้มีหัวหน้าส่วนราชการประจำเขตแล้วแต่จะเรียกชื่อเพื่อปฏิบัติงานวิชาการก็ได้

หัวหน้าส่วนราชการประจำเขตมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากกระทรวง ทบวง กรมมาปฏิบัติงานทางวิชาการและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการประจำสำนักงานเขตซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมนั้น

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่การแบ่งเขตและการปกครองบังคับบัญชาของตำรวจ

และอัยการซึ่งได้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 35 กระทรวง ทบวง หรือกรมใดโดยสภาพและปริมาณของงานสมควรมี ผู้ตรวจราชการของกระทรวง ทบวง หรือกรม นั้น ก็ให้กระทำได้

ผู้ตรวจราชการของกระทรวง ทบวง หรือกรม มีอำนาจหน้าที่ตรวจ และแนะนำ การปฏิบัติราชการอันเกี่ยวกับกระทรวง ทบวง หรือกรม นั้นให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อ บังคับของกระทรวง ทบวง หรือกรม หรือมติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี

มาตรา 36 ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม จะมีเลขาธิการ ผู้อำนวยการ หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งเทียบเท่าปลัดกระทรวงหรืออธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการนั้นให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และจะให้มีรองเลขาธิการ รองผู้อำนวยการหรือตำแหน่งรองของตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น หรือ ผู้ช่วยเลขาธิการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือตำแหน่งผู้ช่วยของตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น หรือมีทั้ง รองเลขาธิการ และผู้ช่วยเลขาธิการ หรือทั้งรองผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือทั้ง ตำแหน่งรองและตำแหน่งผู้ช่วยของตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และ ช่วยปฏิบัติราชการแทนก็ได้

มาตรา 37 ให้หน้าความในมาตรา 31 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 34 และ มาตรา 35 มาใช้บังคับแก่ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมโดยอนุโลม

หมวด 5

การปฏิบัติราชการแทน

มาตรา 38 อำนาจในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการหรือการ ตัดำเนินการอื่น ที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดจะพึงปฏิบัติหรือดำเนินการตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หรือ คำสั่งใด หรือมติของคณะรัฐมนตรีในเรื่องใด ถ้ากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ หรือคำสั่งนั้น หรือมติ ของคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้นมิได้กำหนดเรื่องการมอบอำนาจไว้เป็นอย่างอื่น หรือมิได้ห้ามเรื่อง การมอบอำนาจไว้ ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นอาจมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นปฏิบัติราชการแทนได้ ดังต่อไปนี้

(1) นายกรัฐมนตรีอาจมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีประจำสำนัก นายกรัฐมนตรี

- (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอาจมอบอำนาจให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง ปลัดกระทรวง อธิบดี หรือหัวหน้าส่วนราชการซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (3) รัฐมนตรีว่าการทบวงอาจมอบอำนาจให้รัฐมนตรีช่วยว่าการทบวง ปลัดทบวง อธิบดี หรือหัวหน้าส่วนราชการซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (4) ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีอาจมอบอำนาจให้รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อธิบดี หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (5) ปลัดกระทรวงอาจมอบอำนาจให้รองปลัดกระทรวง ผู้ช่วยปลัดกระทรวง อธิบดี หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (6) ปลัดทบวงอาจมอบอำนาจให้รองปลัดทบวง ผู้ช่วยปลัดทบวง อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (7) อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าอาจมอบอำนาจให้รองอธิบดี ผู้ช่วยอธิบดี ผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากอง หัวหน้าส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคสอง หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (8) ผู้อำนวยการกอง หัวหน้ากอง หัวหน้าส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคสอง หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า อาจมอบอำนาจให้ข้าราชการในกองหรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบกองหรือส่วนราชการตามมาตรา 31 วรรคสอง ได้ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด
- (9) ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจมอบอำนาจให้รองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ
- (10) นายอำเภออาจมอบอำนาจให้ปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ
- (11) ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภออาจมอบอำนาจให้ปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำกิ่งอำเภอ
- (12) หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดอาจมอบอำนาจให้หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำกิ่งอำเภอ
- (13) ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นนอกจาก (1) ถึง (12) อาจมอบให้บุคคลอื่นได้ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

การมอบอำนาจของปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง หรือปลัดทบวงในฐานะหัวหน้าส่วนราชการสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง หรือสำนักงานปลัดทบวง หรือการมอบอำนาจของหัวหน้าส่วนราชการซึ่งขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 15 ให้เนาความใน (7) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การมอบอำนาจตามมาตรานี้ให้ทำเป็นหนังสือ

คณะรัฐมนตรีอาจกำหนดให้มีการมอบอำนาจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขในการมอบอำนาจให้ผู้มอบอำนาจหรือผู้รับมอบอำนาจตามวรรคหนึ่งต้องปฏิบัติก็ได้

มาตรา 39 เมื่อมีการมอบอำนาจตามมาตรา 38 โดยชอบแล้ว ผู้รับมอบอำนาจมีหน้าที่ต้องรับมอบอำนาจนั้น และจะมอบอำนาจนั้นให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นต่อไปไม่ได้ เว้นแต่กรณีการมอบอำนาจให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดตามมาตรา 38 (2) (3) (4) (5) (6) หรือ (7) ผู้ว่าราชการจังหวัดจะมอบอำนาจนั้นต่อไปตามมาตรา 38 (9) ก็ได้

ในการมอบอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดตามวรรคหนึ่งให้แก่รองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งให้ผู้มอบอำนาจชั้นต้นทราบ ส่วนการมอบอำนาจให้แก่บุคคลอื่นนอกจากรองผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้มอบอำนาจชั้นต้นแล้ว

มาตรา 40 ในการมอบอำนาจตามมาตรา 38 (4) ถึง (11) ให้ผู้มอบอำนาจพิจารณาถึงการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ความรวดเร็วในการปฏิบัติราชการการกระจายความรับผิดชอบตามสภาพของตำแหน่งของผู้รับมอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบอำนาจตามวัตถุประสงค์ของการมอบอำนาจดังกล่าว

เมื่อได้มอบอำนาจแล้ว ผู้มอบอำนาจมีหน้าที่กำกับติดตามผลการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจ และให้มีอำนาจแนะนำและแก้ไขการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจได้

หมวด 6

การรักษาราชการแทน

มาตรา 41 ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองนายกรัฐมนตรีหลายคนให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา 42 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงหลายคน ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน

ให้นำความวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีว่าการทวงด้วยโดยอนุกรม

มาตรา 43 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการรัฐมนตรี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีหลายคนให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมอบหมายให้ผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรี ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการทวงด้วยโดยอนุกรม

มาตรา 44 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้รองปลัดกระทรวงเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองปลัดกระทรวงหลายคนให้นายกรัฐมนตรีสำหรับสำนักนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแต่งตั้งรองปลัดกระทรวงคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้นายกรัฐมนตรีสำหรับสำนักนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือเทียบเท่าเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ปลัดกระทรวงจะแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าเป็นผู้รักษาราชการแทนก็ได้

มาตรา 45 ในหน้าความในมาตรา 44 มาใช้บังคับแก่กรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งปลัดทรวงหรือรองปลัดทรวงตามมาตรา 24 หรือมาตรา 28 ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 46 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองอธิบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิบดีหลายคน ให้ปลัดกระทรวงแต่งตั้งรองอธิบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ปลัดกระทรวงแต่งตั้งข้าราชการในกรมซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่ารองอธิบดี หรือข้าราชการตั้งแต่หัวหน้ากองหรือเทียบเท่าขึ้นไปคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ผู้อำนวยการรัฐมนตรีสำหรับสำนักนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเห็นสมควรเพื่อความเหมาะสมแก่การรับผิดชอบการปฏิบัติราชการในกรม นั้น นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงจะแต่งตั้งข้าราชการคนใดคนหนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอธิบดีหรือเทียบเท่าเป็นผู้รักษาราชการแทนก็ได้ ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิบดี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ อธิบดีจะแต่งตั้งข้าราชการในกรมซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่ารองอธิบดี หรือข้าราชการตั้งแต่ตำแหน่งหัวหน้ากองหรือเทียบเท่าขึ้นไปเป็นผู้รักษาราชการแทนก็ได้

ในหน้าความวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับแก่กรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ รองเลขาธิการ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งเทียบเท่าปลัดกระทรวงหรืออธิบดี ในส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 47 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งเลขานุการกรมตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง หรือหัวหน้าส่วนราชการตามมาตรา 33 วรรคสอง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้อธิบดีแต่งตั้งข้าราชการในกรมคนหนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากองหรือเทียบเท่า เป็นผู้รักษาราชการแทน

ในหน้าความในมาตรานี้มาใช้บังคับแก่ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมด้วยโดยอนุโลม

มาตรา 48 ให้ผู้รักษาราชการแทนตามความในพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ซึ่งตนแทน

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดหรือผู้รักษาราชการแทนผู้ดำรงตำแหน่งนั้นมอบหมาย หรือมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นปฏิบัติราชการแทน ให้ผู้ปฏิบัติราชการแทนมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ซึ่งมอบหมายหรือมอบอำนาจ

ในกรณีที่มีกฎหมายอื่นแต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งใดเป็นกรรมการหรือให้มีอำนาจหน้าที่
อย่างไรใด ให้ผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนมีอำนาจหน้าที่เป็นกรรมการ หรือมีอำนาจ
หน้าที่เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งนั้นในการรักษาราชการแทนหรือปฏิบัติราชการแทนด้วยแล้วแต่กรณี

มาตรา 49 การเป็นผู้รักษาราชการแทนตามพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือน
อำนาจนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เจ้าสังกัด ปลัดกระทรวงหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าปลัดกระทรวง
ปลัดทบวง อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่าอธิบดี ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาที่จะแต่งตั้งข้าราชการอื่น
เป็นผู้รักษาราชการแทนตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมาย

ในกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ดำรงตำแหน่งรอง หรือ
ผู้ช่วยพ้นจากความเป็นผู้รักษาราชการแทนนับแต่เวลาที่ผู้ได้รับแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง เข้ารับหน้าที่

มาตรา 50 ความในหมวดนี้มีให้ใช้บังคับแก่ราชการในกระทรวงที่เกี่ยวกับทหาร

ส่วนที่ 2

การจัดระเบียบบริหารราชการ

ส่วนภูมิภาค

มาตรา 51 ให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ดังนี้

- (1) จังหวัด
- (2) อำเภอ

หมวด 1

จังหวัด

มาตรา 52 ให้รวมท้องที่หลาย ๆ อำเภอตั้งขึ้นเป็นจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล
การตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัด ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา 53 ในจังหวัดหนึ่งให้มีคณะกรรมการจังหวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของผู้ว่า-
ราชการจังหวัดในการบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น และให้ความเห็นชอบในการจัดทำแผน
พัฒนาจังหวัด กับปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีกำหนด

คณะกรรมการจังหวัดประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน รองผู้ว่าราชการ
จังหวัดหนึ่งคนตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย ปลัดจังหวัด อัยการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าที่ทำ

การย้ายการจังหวัด รองผู้บังคับการตำรวจซึ่งทำหน้าที่หัวหน้าตำรวจจังหวัด หรือผู้กำกับการ
ตำรวจจังหวัดแล้วแต่กรณี และหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดจากกระทรวงและทบวงต่างๆ
เว้นแต่กระทรวงมหาดไทยซึ่งประจำอยู่ในจังหวัดกระทรวงหรือทบวงละหนึ่งคน เป็นกรรมการจังหวัด
และหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นกรรมการจังหวัดและเลขานุการ

ถ้ากระทรวงหรือทบวงมีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดที่กรมต่างๆ ในกระทรวง
หรือทบวงนั้นส่งมาประจำอยู่ในจังหวัดมากกว่าหนึ่งคน ให้ปลัดกระทรวงหรือปลัดทบวงกำหนดให้
หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดหนึ่งคน เป็นผู้แทนของกระทรวง หรือทบวงในคณะกรรมการจังหวัด
ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะแต่งตั้งให้
หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคคนหนึ่งหรือหลายคนเป็น
กรรมการจังหวัดเพิ่มขึ้นเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งก็ได้

มาตรา 54 ในจังหวัดที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดคนหนึ่งเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มาปฏิบัติภารกิจให้
เหมาะสมกับท้องที่และประชาชน และมีหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหาร ซึ่ง
ปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด และรับผิดชอบในราชการจังหวัดและอำเภอ และ
จะให้มีรองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือทั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดและ
ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ช่วยสั่งการ บริหารราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้

รองผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นปลัดบังคับบัญชาข้าราชการ
ฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคในเขตจังหวัด และรับผิดชอบในราชการรองจากผู้ว่าราชการจังหวัด

ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด สังกัด
กระทรวงมหาดไทย

มาตรา 55 ในจังหวัดที่ไม่มีผู้ว่าราชการจังหวัด จะมีหัวหน้าปกครองบังคับ
บัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบงานบริหารราชการของจังหวัดดังกล่าว มาตรา 54 ให้มีปลัด-
จังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งมาประจำทำหน้าที่
เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัด และมีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคซึ่ง
สังกัดกระทรวง ทบวง กรมนั้น ในจังหวัดนั้น

มาตรา 56 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติ

ราชการได้ หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัด หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้ปลัดจังหวัดเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือปลัดจังหวัดหลายคนให้ปลัดกระทรวงแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด หรือปลัดจังหวัดคนใดคนหนึ่งแล้วแต่กรณีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าไม่มีทั้งผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดและปลัดจังหวัดหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดซึ่งมีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา 57 ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการและหน้าที่ดังนี้

- (1) การบริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ
- (2) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมายหรือตามที่นายกรัฐมนตรีสั่งการในฐานะหัวหน้ารัฐบาล
- (3) บริหารราชการตามคำแนะนําและคำชี้แจงของผู้ตรวจราชการกระทรวง ในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี
- (4) กำกับดูแลการปฏิบัติราชการ อันมิใช่ราชการส่วนภูมิภาคของผู้ราชการ ซึ่งประจำอยู่ในจังหวัดนั้น ยกเว้นข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการในสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และข้าราชการครู ให้ปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่ง ของกระทรวง ทบวง กรม หรือมติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี หรือยับยั้งการกระทำใด ๆ ของข้าราชการในจังหวัดที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรีไว้ชั่วคราวแล้วรายงานกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง
- (5) ประสานงานและร่วมมือกับข้าราชการทหาร ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ข้าราชการฝ่ายอัยการ ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการในสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และข้าราชการครู ผู้ตรวจราชการ และหัวหน้าส่วนราชการในระดับเขตเหนือ ภาค ในการ

พัฒนาจังหวัดหรือท้องถิ่นด้วยวิธีสาธารณะ

(6) เสนอบรรณมาตต่อกระทรวงที่เกี่ยวข้องตามโครงการหรือแผนพัฒนาจังหวัดและรายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบ

(7) ควบคุมดูแลการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตามกฎหมาย

(8) กำกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานองค์การของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ ในการนี้ให้มีอำนาจทราวยงานหรือแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจต่อรัฐมนตรีเจ้าสังกัดองค์การของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ

(9) บรรจุ แต่งตั้ง ให้บำเหน็จ และลงโทษข้าราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดตามกฎหมาย และตามที่ปลัดกระทรวง ปลัดทบวง หรืออธิบดีมอบหมาย

มาตรา 58 การยกเว้น จักัด หรือตัดตอน อำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ในการบริหารราชการในจังหวัด หรือให้ข้าราชการของส่วนราชการใดมีอำนาจหน้าที่การบริหารราชการส่วนภูมิภาคเช่นเดียวกับผู้ว่าราชการจังหวัดจะกระทำได้โดยตราเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา 59 ให้นำความในมาตรา 48 และมาตรา 49 มาใช้บังคับแก่ผู้รักษาราชการแทนและผู้ปฏิบัติราชการแทนตามหมวดนี้

มาตรา 60 ให้แบ่งส่วนราชการของจังหวัดนี้

(1) สำนักงานจังหวัด มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปและการวางแผนพัฒนาจังหวัดของจังหวัดนั้น มีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานจังหวัด

(2) ส่วนต่าง ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ได้ตั้งขึ้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ มีหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชารับผิดชอบ

หมวด 2

อำเภอ

มาตรา 61 ในจังหวัดหนึ่งให้มีหน่วยราชการบริหารรองจากจังหวัดเรียกว่า อำเภอ การตั้ง ยุบ และเปลี่ยนแปลงอำเภอ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 62 ในอำเภอหนึ่ง มีนายอำเภอคนหนึ่งเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา
บรรดาข้าราชการในอำเภอ และรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอ

นายอำเภอสังกัดกระทรวงมหาดไทย

บรรดาอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกรรมการอำเภอหรือนายอำเภอ ซึ่ง
กฎหมายกำหนดให้กรรมการอำเภอและนายอำเภอมีอยู่ให้โอนไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอ

มาตรา 63 ในอำเภอหนึ่ง นอกจากจะมีนายอำเภอเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและ
รับผิดชอบดังกล่าวในมาตรา 62 ให้มีปลัดอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอซึ่งกระทรวง
ทบวง กรมต่าง ๆ ส่งมาประจำที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและมีอำนาจบังคับบัญชา
ข้าราชการฝ่ายบริหารส่วนภูมิภาคซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมนั้น ในอำเภอนั้น

มาตรา 64 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง
ปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
เป็นผู้รักษาราชการแทน

ถ้ามีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ แต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้นายอำเภอแต่งตั้ง
ปลัดอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
เป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมิได้แต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนไว้ตาม
วรรคหนึ่งและวรรคสองให้ปลัดอำเภอหรือหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอผู้มีอาวุโสตามระเบียบ
แบบแผนของทางราชการเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา 65 นายอำเภอมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) บริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ ถ้ากฎหมาย
ใดมิได้บัญญัติว่าการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอ
ที่จะต้องรักษาราชการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นด้วย

(2) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมายหรือตาม
ที่นายกรัฐมนตรีสั่งการในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

(3) บริหารราชการตามคำแนะนำและคำสั่งชี้แจงของผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้มีหน้าที่
ที่ตรวจการอื่นซึ่งคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม และผู้ว่าราชการจังหวัดมอบ

หมาย ในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของ คณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี

(4) ควบคุมดูแลการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในอำเภอตามกฎหมาย มาตรา 66 ให้แบ่งส่วนราชการของอำเภอ ดังนี้

(1) สำนักงานอำเภอ มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของอำเภอ นั้น ๆ มีนายอำเภอ เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบ

(2) ส่วนต่าง ๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ได้ตั้งขึ้นในอำเภอ นั้น มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ มีหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ นั้น ๆ เป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชารับผิดชอบ

มาตรา 67 ให้ในความในมาตรา 48 และมาตรา 49 มาใช้บังคับแก่ผู้รักษาราชการ แทนและผู้ปฏิบัติราชการแทนตามหมวดนี้

มาตรา 68 การจัดการปกครองอำเภอ นอกจากที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

ส่วนที่ 3

การจัดระเบียบบริหารราชการ

ส่วนท้องถิ่น

มาตรา 69 ท้องถิ่นใดที่เห็นสมควรจัดให้ราษฎรมีส่วนในการปกครองท้องถิ่นให้จัด ระเบียบการปกครองเป็นราชการส่วนท้องถิ่น

มาตรา 70 ให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

(1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

(2) เทศบาล

(3) สุขาภิบาล

(4) ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 71 การจัดระเบียบการปกครององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

บทเฉพาะกาล

มาตรา 72 คำว่า "ทบวงการเมือง" ตามกฎหมายอื่นที่มีอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้หมายความถึงกระทรวง ทบวง กรม ตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณี

มาตรา 73 พระราชกฤษฎีกา และประกาศของคณะปฏิวัติ เกี่ยวกับการจัดระเบียบราชการในสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวงหรือทบวง กรมและส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบกรม หรือมีฐานะเป็นกรมที่ได้ตรา หรือประกาศโดยอาศัยอำนาจกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้คงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจัดระเบียบราชการตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับแทน

มาตรา 74 พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี และกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเทียบเท่ากรม หรือมีฐานะเป็นกรมใดยังมีไว้ระบุนำอำนาจหน้าที่ไว้ตามมาตรา 8 วรรคสี่ ให้ดำเนินการแก้ไขให้เสร็จสิ้นภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 75 บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งใดอ้างถึงประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 หรืออ้างถึงบทบัญญัติแห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งนั้น อ้างถึงพระราชบัญญัตินี้ หรือบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ในบทมาตราที่มีนัยเช่นเดียวกัน แล้วแต่กรณี

หมายเหตุ: เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ วัตถุประสงค์เป็นการจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ ให้ชัดเจนเพื่อมิให้มีการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกันระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ และเพื่อให้การบริหารงานในระดับกระทรวงมีเอกภาพสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐมนตรีกำหนดได้ และสมควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการมอบอำนาจให้ปฏิบัติราชการแทนให้ครบถ้วนชัดเจนเพื่อมิให้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติราชการ และกำหนดอำนาจและ

หน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดในการควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการของข้าราชการซึ่งปฏิบัติราชการ
 ในเขตจังหวัดให้เหมาะสมขึ้น ประกอบกับประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน
 พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการบริหารราชการแผ่นดินได้ประกาศใช้บังคับมาเป็นเวลานาน
 แล้ว สมควรแก้ไขปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติเสียในคราวเดียวกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราช
 บัญญัตินี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ผนวก จ

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เจ้าอยู่หัวเหนือเกล้า ๆ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เมื่อในรัชกาลแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ ขึ้นเมื่อพระพุทธศักราช 2440 และได้ใช้พระราชบัญญัตินั้นเป็นแบบแผนวิธี ปกครองทั่วพระราชอาณาจักร อันอยู่ภายนอกจังหวัดกรุงเทพฯ มาจนบัดนี้พระราชบัญญัติอื่น ๆ อันเนื่องด้วยวิธีปกครองราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังต่อมาได้ยึดพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้ เป็นหลักอีกเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้ นับว่าเป็นพระราชบัญญัติ สำคัญในการปกครองพระราชอาณาจักรอย่างหนึ่ง

ตั้งแต่ได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ในพระพุทธศักราช 2440 มาวิธี ปกครองพระราชอาณาจักรได้จัดการเปลี่ยนแปลงดำเนินมาโดยลำดับหลายอย่าง ทรงพระราชดำริ เห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ให้ตรงกับวิธีการปกครองที่ เป็นอยู่ทุกวันนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รัตนโกสินทรศก 116 ของเดิม แห่งใดที่ยังใช้ได้ให้คงไว้ แห่งใดที่เก่าเกินกว่าวิธีการปกครองทุกวันนี้ ก็แก้ไขให้ตรงกับเวลา รวบรวมตราพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้

หมวดที่ 1

ว่าด้วยนามและการใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธ ศักราช 2457

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศแล้ว ให้ใช้ทั่วทุกมณฑล เว้นแต่ใน
จังหวัดกรุงเทพฯ ชัยนา และเมื่อใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะปกครอง
ท้องที่รัตนโกสินทรศก 116 เสียใช้พระราชบัญญัตินี้ แทนสืบไป

(ได้มีประกาศลงวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2457 ให้ใช้ พ.ร.บ. นี้ในเขตชั้นใน
กรุงเทพฯ ฯ)

มาตรา 3 บรรดาพระราชกฤษฎีกาหมายแต่ก่อน บทใดข้อความขัดกับพระราชบัญญัตินี้
ให้ยกเลิกกฤษฎีกาหมายบทนั้นตั้งแต่วันที่ดำใช้พระราชบัญญัตินี้ไป

มาตรา 4 อำนาจหน้าที่สมุหเทศาภิบาล ซึ่งกล่าวต่อไปในพระราชบัญญัตินี้ ส่วนใน
มณฑลกรุงเทพฯ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเสนาบดีกระทรวงนครบาล หรือข้าราชการผู้ใหญ่ใน
กระทรวงนครบาล ซึ่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้มี
อำนาจหน้าที่เฉพาะการนั้น ๆ อีกประการ 1 ความที่กล่าวต่อไปในพระราชบัญญัตินี้แห่งใดมีใจ
ความว่าสมุหเทศาภิบาลจะทำได้ด้วยอนุมัติของเสนาบดีในความอันนี้ไม่ต้องใช้ในส่วนมณฑลกรุงเทพฯ
เพราะหน้าที่สมุหเทศาภิบาลและเสนาบดีในส่วนมณฑลกรุงเทพฯ รวมอยู่ในตำแหน่งเสนาบดี
กระทรวงนครบาล

(เมื่อได้ประกาศรวบรวมกระทรวงนครบาล กับกระทรวงมหาดไทยเข้าด้วยกันเป็น
กระทรวงเดียวกันเรียกว่ากระทรวงมหาดไทยแล้ว ได้ตั้งตำแหน่งสมุหพระนครบาลท้าวหน้าที่ทางอง
สมุหเทศาภิบาล ต่อมาตำแหน่งเหล่านี้ได้ล้มเลิกไปโดย พ.ร.บ. ว่าด้วยระเบียบราชการบริหาร
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 อำนาจหน้าที่ตกไปอยู่แก่ข้าหลวงประจำจังหวัด)

มาตรา 5 ให้เสนาบดีผู้บัญชาการปกครองท้องที่มีอำนาจ ที่จะตั้งกฎข้อบังคับสำหรับ
จัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าและกฎนั้นได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต และ
ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้วก็ให้ถือว่าเป็นเหมือนส่วน 1 ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 ในการที่จะกำหนดเขตหมู่บ้าน และตำบลทั้งปวงในหัวเมืองใดให้ผู้ว่า-
ราชการเมืองนั้นเมื่อได้อนุมัติของสมุหเทศาภิบาลแล้ว มีอำนาจที่จะกำหนดได้ และการที่จะกำหนด
เขตอำเภอขึ้น ก็ให้สมุหเทศาภิบาลมีอำนาจที่จะกำหนดได้ เมื่อได้รับอนุมัติของเสนาบดีกระทรวง
มหาดไทยแล้วจะนั้น ส่วนมณฑลกรุงเทพฯ ฯ เสนาบดีกระทรวงนครบาลกำหนดได้เด็ดขาด

หมวดที่ 2

ว่าด้วยวิธีอธิบายศัพท์ที่ใช้ในพระราชบัญญัติ

มาตรา 7 ศัพท์ว่า "บ้าน" และ "เจ้าบ้าน" ซึ่งกล่าวในพระราชบัญญัตินี้ ให้พึงเข้าใจดังนี้ คือ

ข้อ 1 ศัพท์ว่า "บ้าน" นั้นหมายความว่า เรือนหลังเดียวก็ตาม หลายหลังก็ตาม ซึ่งอยู่ในเขตที่มีเจ้าของเป็นอิสระส่วน 1 นับในพระราชบัญญัตินี้ว่า บ้าน 1 ห้องแถว และแพ หรือ เรือที่จอดประจำอยู่ที่ใดถ้ามีเจ้าบ้านหรือผู้เช่าครองเป็นอิสระต่างหาก ห้อง 1 หลัง 1 ล่า 1 หรือหมู่ 1 ในเจ้าของหรือผู้เช่าคน 1 นั้น ก็นับว่าบ้าน 1 เหมือนกัน

ข้อ 2 ศัพท์ว่า "เจ้าบ้าน" นั้นหมายความว่า ผู้ปกครองบ้านซึ่งได้เข้ามาแล้วในข้อก่อน จะครอบครองด้วยเป็นเจ้าของก็ตาม ด้วยเป็นผู้เช่าก็ตาม ด้วยเป็นผู้อาศัยโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม นับตามพระราชบัญญัตินี้ว่าเป็นเจ้าบ้าน

ข้อ 3 วัด โรงพยาบาล โรงทหาร โรงเรียน เรือนจำ ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีรถไฟ สถานที่ต่าง ๆ ของรัฐบาลอยู่ในความปกครองของหัวหน้าในที่นั้นไม่นับเป็นบ้านตามพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

หมวดที่ 5

ว่าด้วยลักษณะปกครองอำเภอ

ตอนที่ 1

การตั้งอำเภอและกิ่งอำเภอ

มาตรา 62 ท้องที่หลายตำบลอันสมควรอยู่ในความปกครองอันเดียวกันได้จัดเป็น
อำเภอ 1

มาตรา 63 ลักษณะการตั้งอำเภอ ให้สมุหเทศาภิบาลจัดการดังนี้ คือ

ข้อ 1 ให้กำหนดห้องที่อำเภอ มีเครื่องหมายและจดทะเบียนอำเภออื่นทุกด้านอย่าให้มีที่ว่างเปล่าอยู่นอกเขตอำเภอ

ข้อ 2 ให้กำหนดจำนวนตำบลที่รวมเข้าเป็นอำเภอ และให้กำหนดเขตตำบลให้ตรงกับเขตอำเภอถ้ามีที่ว่างเปล่า เช่น ท่งหรือป่า เป็นต้น อยู่ใกล้เคียงห้องที่อำเภอใด เช่น จะตรวจตราปกครองได้สะดวกจากอำเภอใด ก็ให้สมุหเทศาภิบาลกำหนดที่ว่างนั้นเป็นที่ฝากในอำเภอนั้น

ข้อ 3 ให้กำหนดที่ตั้งที่ว่าการอำเภอให้อยู่ในที่ซึ่งจะทำการปกครองราษฎรในอำเภอนั้นได้สะดวก

ข้อ 4 ให้สมุหเทศาภิบาลบอกข้อกำหนดเหล่านี้ เข้ามายังเสนาบดีในเวลาที่จะจัดตั้งอำเภอใหม่ เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงประกาศตั้งอำเภอได้

มาตรา 64 อำเภอใดห้องที่กว้างขวาง กรมการอำเภอจะไปตรวจตราให้ตลอดห้องที่ได้โดยยาก แต่หากในห้องที่นั้นผู้คนไม่มากมายพอแก่จะตั้งขึ้นเป็นอำเภอ 1 ตำบลหากก็ดีหรือในท้องที่อำเภอใดที่มีประชุมชนมากอยู่ห่างไกลจากที่ว่าการอำเภอ กรมการอำเภอจะไปตรวจตราไม่ได้ดังสมควร แต่จะตั้งที่ประชุมชนแห่งนั้นขึ้นเป็นอำเภอต่างหากห้องที่จะเลิกไปก็ดี ถ้าความขัดข้องในการปกครองมีขึ้นอย่างใดตั้งว่ามานี้ จะแบ่งห้องที่นั้นออกเป็นกิ่งอำเภอเพื่อให้สะดวกแก่การปกครองก็ได้ ให้พึงเข้าใจว่าการที่ตั้งกิ่งอำเภอนั้น ให้ตั้งต่อเมื่อมีความจำเป็นในการปกครองอำเภอ 1 จะมีกิ่งอำเภอเดียวหรือหลายกิ่งอำเภอก็ได้

มาตรา 65 การจัดการตั้งกิ่งอำเภอใด ก็เสนอตั้งที่ว่าการอำเภอนั้นเองขึ้นอีกแห่ง 1 เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง การที่จะกำหนดจะต้องกำหนดเขตตำบลใด ๆ บ้างที่จะต้องอยู่ในการปกครองของกิ่งอำเภอ เมื่อสมุหเทศาภิบาลได้รับอนุญาตของเสนาบดีแล้ว ก็จัดตั้งกิ่งอำเภอได้

ตอนที่ 2

การจัดตั้งกรมการอำเภอ

มาตรา 66 อำเภอ 1 ให้มีพนักงานปกครองและคณะ 1 เรียกรวมกันว่ากรมการอำเภอ ๆ แยกเป็นรายตำแหน่งดังนี้ คือ

(1) นายอำเภอหรือถ้าเป็นตำแหน่งพิเศษ เรียกว่าผู้ว่าราชการอำเภอเป็นหัวหน้า

การปกครองทั่วไปในอำเภอ และขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการเมืองมีอำเภอละคน 1

(2) ปลัดอำเภอเป็นผู้ช่วย แลแทนนายอำเภออยู่ในบังคับนายอำเภอ อำเภอ 1 มีจำนวนปลัดอำเภอน้อยตามสมควรแก่ราชการ

(3) สมุหบัญชีอำเภอคือ ข้าราชการมีสังกัดในกรมสรรพากร มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายอำเภอในการเก็บภาษีอากรและผลประโยชน์แผ่นดิน อยู่ในบังคับนายอำเภอ

มาตรา 67 นายอำเภอ ปลัดอำเภอ สมุหบัญชี ซึ่งรวมเรียกกันว่ากรมการอำเภอนี้ แม้มีตำแหน่งต่างกันย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันในการที่จะให้การปกครองอำเภอ นั้นเรียบร้อย และเมื่อตำแหน่งใดการมากเหลือมือหรือว่างพนักงาน กรมการอำเภอแม้อยู่ในตำแหน่งอื่นต้องช่วยและต้องทำแทนกัน จะถือว่าเป็นพนักงานต่างกันนั้นไม่ได้

มาตรา 68 นายอำเภอมีอำนาจในส่วนราชการฝ่ายพลเรือน เหนือข้าราชการทุกแผนกที่ประจำรักษาราชการในอำเภอนั้น อำนาจที่ว่ามีไม่มีแก่อำเภอที่ตั้งว่าการเมือง หรือที่ว่าการมณฑล

มาตรา 69 ในอำเภอหนึ่งนอกจากมีกรมการอำเภอ ยังมีตำแหน่งเสมียนพนักงาน อยู่ในบังคับบัญชากรมการอำเภออีกมากน้อยตามสมควรแก่ราชการ กับมีปลัดอำเภอประจำตำบลซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชา เหนือกำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในตำบลนั้น

ปลัดอำเภอประจำตำบล มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกรมการอำเภอ ซึ่งมีอยู่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ แต่รับผิดชอบในกิจการเฉพาะตำบลที่ตนมีหน้าที่ประจำอยู่

(ความในมาตรา 69 เดิม ถูกยกเลิกและใช้ความในฉบับนี้แทน โดยมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486)

มาตรา 70 พนักงานปกครองกิ่งอำเภอ จะมีกรมการอำเภอรองแต่นายอำเภอ ตำแหน่งใดอยู่ประจำการ และจะมีเสมียนพนักงานอยู่ประจำทำการที่กิ่งอำเภอเท่าใด ทั้งนี้แล้วแต่จะสมควรแก่ราชการ แต่ผู้ที่เป็นใหญ่อยู่ประจำทำการที่กิ่งอำเภอต้องอยู่ในบังคับนายอำเภอและทำการในหน้าที่ ในเวลาที่นายอำเภอมิได้มาอยู่ที่กิ่งอำเภอ เหมือนเป็นผู้แทนนายอำเภอจะนั้น

มาตรา 71 อำเภอใดมีกิ่งอำเภอ การอย่างใดจะควรแยกเป็นส่วนไปสำหรับกิ่งอำเภอและการอย่างใดควรรวมกันแต่ันที่ว่าการอำเภอแห่งเดียว ทั้งนี้ผู้ว่าราชการเมืองมีอำนาจที่จะกำหนดได้โดยอนุมัติของสมุหเทศาภิบาล

มาตรา 72 การเลือกตั้งย้ายถอนนายอำเภอ ให้สมุหเทศาภิบาลมีอำนาจที่จะทำได้ โดยอนุมัติของเสนาบดี

มาตรา 73 การเลือกตั้งย้ายถอนปลัดอำเภอ สมุหบัญชีอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการ เมืองมีอำนาจที่จะทำได้โดยอนุมัติของสมุหเทศาภิบาล สมุหเทศาภิบาลต้องบอกเข้ามายังเสนาบดี ให้ทราบด้วยจงทุกคราว

มาตรา 74 การเลือกตั้งย้ายถอน เสมียนพนักงานในอำเภอ ให้ผู้ว่าราชการเมือง มีอำนาจที่จะทำได้ ต้องบอกให้สมุหเทศาภิบาลทราบด้วยจงทุกคราว

(อำนาจตามมาตรา 72, 73 และ 74 เวลานี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย ระเบียบข้าราชการพลเรือน)

มาตรา 75 เวลาตำแหน่งปลัดอำเภอ หรือสมุหบัญชีอำเภอว่าง ให้นายอำเภอมี อำนาจที่จะจัดผู้หนึ่งผู้ใดในคณะกรรมการอำเภอ หรือเสมียนพนักงานคนหนึ่งคนใด เข้าทำการใน ตำแหน่งนั้น ๆ ได้ชั่วคราว แต่ต้องรับบอกไปยังผู้ว่าราชการเมืองแล้วให้ผู้นั้นทำการในตำแหน่งนั้น ไปจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้ใหญ่ให้เป็นประการใด

เวลาตำแหน่งเสมียนพนักงานในอำเภอว่าง ให้นายอำเภอมีอำนาจที่จะจัดคนเข้าทำ การในตำแหน่งนั้น ๆ ได้ชั่วคราว แต่ต้องบอกขออนุมัติของผู้ว่าราชการเมืองภายในเดือน 1 แล้ว แต่ผู้ว่าราชการเมืองจะตั้งผู้นั้น หรือผู้อื่นให้เป็นแทนในตำแหน่งที่ว่าง

มาตรา 76 บรรดาข้าราชการซึ่งมีสังกัดทหารราชการอยู่ที่ว่าการอำเภอ นาย อำเภอมีอำนาจที่จะให้ลาได้คราวละไม่เกิน 15 วัน

(อำนาจลาได้ขณะนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบซึ่งคณะรัฐมนตรีได้วางไว้ เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2482)

มาตรา 77 ถ้าแลผู้ใดมีเหตุอันนายอำเภอเห็นว่า จะทำการอยู่ในตำแหน่งจะ เสียราชการ นายอำเภอจะให้ผู้นั้นพักราชการเสียชั่วคราวก็ได้ แต่ในราชการที่สั่งให้พักราชการนี้ ต้องบอกให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบภายใน 15 วัน คำตัดสินเป็นเด็ดขาดในเรื่องนั้น ให้เป็นหน้าที่ ของผู้มีอำนาจที่จะตั้งตำแหน่งที่เกิดเหตุขึ้น

(อำนาจการสั่งพักราชการเวลานี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการ พลเรือน)

มาตรา 78 ให้มีดวงตราประจำตำแหน่งนายอำเภอ และดวงตราสำหรับนายกิ่งอำเภอสำหรับประทับกำกับลายมือที่ลงชื่อในหนังสือสำคัญต่าง ๆ บรรดาหนังสือที่ทำงานนามและหน้าที่กรรมการอำเภอ ห้ามมิให้ใช้ตราอื่นประทับ และตราประจำตำแหน่งนี้ในเวลาผู้ใดทำการแทนหรือรับตำแหน่งก็ให้ใช้ได้

มาตรา 79 ในเวลาตำแหน่งนายอำเภอว่างก็ดี หรือนายอำเภอจะทำการในหน้าที่ไม่ได้ชั่วคราวก็ดี ถ้าแลสมุหเทศาภิบาล หรือผู้ว่าราชการเมืองมิได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นแล้วให้กรรมการอำเภอซึ่งมียศสูงกว่าผู้อื่นเป็นผู้แทน

มาตรา 80 ผู้แทนมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งที่แทนนั้นทุกอย่างในวันไว้แต่อำนาจอันเป็นส่วนบุคคลหรือที่มีข้อห้ามไว้โดยเฉพาะมิให้ผู้แทนทำได้

มาตรา 81 หน้าที่กรรมการอำเภอที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือในที่อื่นก็ดี ถ้ามิได้ระบุว่าเป็นหน้าที่เฉพาะนายอำเภอ หรือเฉพาะตำแหน่งใดในกรรมการอำเภอหรือรับเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ และรับผิดชอบรวมกัน นายอำเภอเป็นหัวหน้าจะทำการนั้นเอง หรือจะมอบหมายให้กรรมการคนใดทำโดยอนุมัติของนายอำเภอก็ได้ แต่นายอำเภอจะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบในการทั้งปวง เพราะเหตุที่อ้างว่าได้ให้ผู้อื่นแทนนั้นไม่ได้

มาตรา 82 ในการที่จะพึงบังคับบัญชาราชการทั่วไปกรรมการอำเภออยู่ในบังคับบัญชาผู้ว่าราชการเมืองโดยตรง จะลงคำสั่งผู้ว่าราชการเมืองได้แต่ผู้สำเร็จราชการมณฑล หรือเสนาบดีเจ้ากระทรวงในกรุงเทพฯ ผู้บัญชาการนั้น ๆ แต่การโดยปกติซึ่งย่อมมีข้าราชการเป็นเจ้าแผนกจากเมือง หรือมณฑลไปตรวจการเฉพาะแผนกนั้นว่าการอำเภอ ถ้าและผู้ตรวจการนั้นกระทำการตามคำสั่งและรับอำนาจไปจากผู้ว่าราชการเมือง หรือผู้สำเร็จราชการมณฑล หรือเจ้ากระทรวง กรรมการอำเภอต้องเชื่อฟังเหมือนคำสั่งผู้ว่าราชการเมือง หรือผู้สำเร็จราชการมณฑล และเจ้ากระทรวงที่ใช้นั้น ถ้าหากว่าผู้ตรวจการนั้นมาโดยลาพักหน้าที่ของตน จะสั่งให้จัดการในแผนกนั้น ๆ ประการใด กรรมการอำเภอควรทำตามต่อเมื่อคำสั่งไม่ขัดกับคำสั่งผู้ว่าราชการเมือง และนายอำเภอเห็นชอบด้วย ถ้ามีเจ้าพนักงานมาสั่งการประการใด ๆ กรรมการอำเภอต้องรายงานให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบด้วยจงทุกคราว

All rights reserved

หน้าที่และอำนาจของกรรมการอำเภอ

ก. การปกครองท้องถิ่น

มาตรา 83 กรรมการอำเภอต้องตรวจตรา และจัดการปกครองตำบลและหมู่บ้านให้เป็นไปได้จริงตามพระราชบัญญัตินี้

"นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรรมการอำเภอให้กรรมการอำเภอมืออำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วย"

(ความในวรรค 2 ของมาตรา 83 นี้ เพิ่งขึ้นโดยมาตรา 17 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486)

มาตรา 84 กรรมการอำเภอต้องเอาใจใส่คุ้นเคยกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลเป็นที่ปรึกษาหารือ และเป็นผู้รับช่วยแก้ไขความขัดข้องให้แก่เขา

มาตรา 85 ให้กรรมการอำเภอเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลพร้อมกัน หรือเรียกประชุมแต่เฉพาะตำแหน่งมีประชุมกำนันเป็นต้น ในเวลาที่มีการจะต้องปรึกษาหรือต้องสั่งตามสมควร

มาตรา 86 กรรมการอำเภอรับผิดชอบที่จะรักษาสถานที่ว่าการอำเภอสรรพหนังสือและบัญชีตลอดจนบริเวณที่ว่าการอำเภอให้เรียบร้อย

มาตรา 87 กรรมการอำเภอต้องให้ราษฎรที่มีกิจธุระหาได้ทุกเมื่อ ถ้าราษฎรมาร้องทุกข์อย่างใดซึ่งกรรมการอำเภอควรช่วยได้ต้องช่วยตามสมควร

มาตรา 88 กรรมการอำเภอต้องหมั่นตรวจท้องที่ในเขตอำเภอของตน และท้องที่อื่นที่อำเภอติดต่อกันให้รู้ความเป็นไปในท้องที่นั้น ๆ

มาตรา 89 บรรดาหนังสือสำคัญที่ต้องทำตามกฎหมาย ถ้ากฎหมายและข้อบังคับมิได้ระบุไว้ว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอื่นท่านแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะทำสำหรับการอำเภอ

มาตรา 90 กรรมการอำเภอเป็นพนักงานพาหนังสือเดินทาง สำหรับราษฎรในท้องที่อำเภอ นั้นจะไปมาค้าขายในที่อื่น

มาตรา 91 หน้าที่ของกรรมการอำเภอในการทบทวน เบียนบัญชีนั้นคือ ทบทวนบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนทุก ๆ อย่าง บรรดาที่ติดการเข้ารับราชการ

มาตรา 92 รายงานราชการที่กรรมการอำเภอจะต้องทำนั้น จำแนกเป็นกิจต่าง ๆ ดังนี้คือ

ข้อ 1 กรรมการอำเภอเป็นเหตุเป็นตาของรัฐบาลต้องเอาใจใส่ตรวจตราสืบสวนความทุกข์สุขของราษฎร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องที่ของตน การอันใดที่รัฐบาลควรรู้เพื่อความสุขของราษฎร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องที่ของตน การอันใดที่รัฐบาลควรรู้เพื่อความสุขของราษฎร และประโยชน์ของราชการ กรรมการอำเภอต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะรายงานให้รัฐบาลทราบความตามที่เป็นจริง

ข้อ 2 รับผิดชอบให้กรรมการอำเภอรายงานต่อผู้ว่าราชการเมืองของตน แต่ถ้ามีคำสั่งโดยเฉพาะว่าให้รายงานอย่างใดต่อผู้ใดก็ดีหรือว่าเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้นกรรมการอำเภอเห็นว่าจะรายงานต่อผู้ว่าราชการเมืองของตนก่อน จะไม่ทันประโยชน์ของราชการ จะรายงานไปยังที่แห่งนั้น ๆ ซึ่งเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์อย่างใดแก่ราชการก็ได้ แต่ต้องบอกให้ผู้ว่าราชการเมืองของตนทราบจงทุกคราว

ข้อ 3 รายงานประจำวันนอกเหตุการณ์ และข้อราชการบรรดาที่มีในอำเภอควรยื่นต่อผู้ว่าราชการเมืองไม่น้อยกว่าเดือนละครั้ง 1 รายงานจรรยาแล้วแต่กำหนดข้อบังคับ หรือเหตุการณ์อันควรรายงาน ส่วนรายงานต่างนอก เหตุสำคัญซึ่งเป็นปัจจุบันทันด่วนเกิดขึ้นนั้นต้องรีบรายงานทันที และส่งโดยโทรเลขหรือโทรศัพทอย่างเร็วที่สุดที่จะส่งได้

ข. การป้องกันภัยอันตรายของราษฎรและรักษาความสงบในท้องที่

มาตรา 93 เวลาที่มีการประชุมชนมากในที่ใด เช่น ในเวลาที่มีการนัดจัดตฤกษ์ เป็นต้น กรรมการอำเภอกับกำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ต้องจัดการรักษาความเรียบร้อยยานที่ประชุมชน

มาตรา 94 กรรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราตักเตือนกำนันผู้ใหญ่บ้านให้มีสัญญาเรียบร้อยทุกบ้านช่วยดับไฟ หรือระงับเหตุอันตรายอย่างอื่น หรือจับโจรผู้ร้ายทุกหมู่บ้าน

มาตรา 95 เมื่อกรรมการอำเภอได้ปรึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านในท้องที่นั้นแล้วเห็นว่าหมู่บ้านใดอยู่ยงที่สมควรจะจัดการล้อมรั้วป้องกันโจรได้ ให้กรรมการอำเภอเสนอต่อผู้ว่าราชการเมือง เมื่อผู้ว่าราชการเมืองเห็นชอบด้วยแล้ว ก็ให้กรรมการอำเภอชี้แจง และสั่งผู้ใหญ่บ้านและ

ราษฎรในหมู่บ้านนั้นทำรั้วล้อมรอบหมู่บ้าน มีประตูเป็นทางเข้าออกก็แห้งแล้วแต่ชาวบ้านนั้นจะเห็น
ควร เวลากลางคืนให้ผู้ใหญ่บ้านจัดราษฎรผลัด เปลี่ยนกันรักษาประตูป้องกันโจรผู้ร้ายทั้งหมู่บ้าน

มาตรา 96 หมู่บ้านใดตั้งอยู่ใกล้ป่าพงอันเป็นเชื้อไฟ เมื่อถึงฤดูพงแห้งให้กรรมการ
อำเภอตั้งราษฎรในหมู่บ้านนั้น ให้ช่วยกันถางพงให้เตียนออกไปห่างบ้านเรือน ป้องกันอย่าให้เป็น
อัคคีภัยแก่หมู่บ้านนั้น

มาตรา 97 เมื่อกำนันตามลโครายงานมาว่าเจ้าของ หรือผู้อื่นที่อยู่นเหย้าเรือน
แห่งใดที่ร้าง หรือทรุดทรอม ไม่กระทำการตามคำสั่งให้จัดการซ่อมแซมรักษาเรือนนั้นให้ดี ตาม
ความที่กล่าวไว้ในมาตรา 55 ให้กรรมการอำเภอได้สวนและบังคับตามควรแก่การ ถ้าไม่ทำตาม
บังคับ ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจเรียกเรือนนั้นไว้ได้และเรียกเอาค่ารั้วแก่เจ้าของ

มาตรา 98 ราษฎรคนใดไปปลุกเรือนอยู่ในที่เปลี่ยวอันน่ากลัวอันตรายด้วยโจร ผู้
ร้ายก็ดี หรือน่ากลัวจะเป็นที่ช่องของโจรผู้ร้ายก็ดี เมื่อกรรมการอำเภอได้ปรึกษากับกำนันในท้องที่
นั้นเห็นด้วยกันแล้ว ก็ให้บังคับให้ผู้นั้นย้ายเข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้าน

มาตรา 99 ในเวลาอัคคีคตอาหาร ให้กรรมการอำเภอประกาศตักเตือนราษฎรให้
เก็บรักษาข้าวไว้ให้พอบริโภคน

มาตรา 100 ถ้าแห่งใดข้าวไม่พอแก่ราษฎรในเวลาอัคคีคต ให้กรรมการอำเภอรับ
รายงาน และกะประมาณจำนวนข้าวที่ขาด อันราษฎรจะไม่พึงชวนชววยหาเองไว้ ให้แจ้งต่อผู้ว่า-
ราชการเมือง ถ้าแลรัฐบาลจัดส่งข้าวหลวงมาแก้อัคคีคตไซ้ เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัด
การจำหน่ายข้าวตามวิธีที่สมควร คือ

(1) ผู้ใดมีทุนพอซื้อ ให้ผู้นั้นซื้อได้เท่าราคาทุน
(2) ผู้ใดทำนาไว้ยังไม่ได้ผล ให้ผู้นั้นยืมโดยสัญญาส่งเงินเมื่อขายข้าวใหม่ได้เท่า
ราคาทุนที่รับข้าวไปนานเวลานั้น หรือใช้ด้วยข้าวใหม่เมื่อทำได้ดีคิดตามราคาข้าวใหม่เวลานั้นเท่า
ทุนที่รัฐบาลให้ยืมไป

(3) ผู้ใดทำการเพาะปลูก หรือหาสินค้าอันอาจจะหาสินค้ามาแลกข้าวได้ ก็ยอม
รับสินค้าจากผู้นั้น แลกข้าวโดยคิดราคาตามสมควร และพอใจทั้งสองฝ่าย

(4) ผู้ใดอาจจะทำการได้แต่ด้วยแรง ก็หางานอันประกอบด้วยสาธารณประโยชน์
เช่น ขุดสระน้ำ ทำถนน หรือซ่อมแซมสถานที่ราชการ เป็นต้น ให้ผู้นั้นรับจ้างทำคิดค่าจ้างให้ตาม

ราคาทุนเป็นค่าจ้างโดยอัตราสูงกว่าที่เขาจ้างกันทำการในที่นั้น 1 ใน 4 ส่วน คือถ้าอัตราค่าจ้าง เขาจ้างกันโดยปกติวันละ 1 บาท ให้ ๆ ข้าวเท่าราคาวันละ 1 บาท 25 สตางค์ เป็นต้น

(5) ห้ามมิให้ ๆ ข้าวแก่ผู้ที่ยังสามารถระทำการแลกได้ด้วยประการใด ๆ แต่ผู้ ซึ่งไม่สามารถระทำการแลกได้จริง ๆ เช่น คนเจ็บไข้ ชรา ทูพพลภาพ หรือทารกนั้น ควรให้ได้ รับข้าวของหลวงพอสมควรแต่ที่จะเลี้ยงชีวิตในเวลาอัตคัดนั้น

ค. การที่เกี่ยวข้องกับความแพ่งและอาญา

มาตรา 101 หน้าที่และอำนาจของกรรมการอำเภอในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญานั้น มีดังต่อไปนี้ คือ

ข้อ 1 บรรดาอำนาจซึ่งกฎหมายกำหนดไว้สำหรับผู้ใหญ่บ้าน และกำนันนั้นให้กรรมการอำเภอใช้ได้ทุกอย่าง

ข้อ 2 ความอาญาเกิดขึ้นในท้องที่อำเภอใด หรือตัวจำเลยมาอาศัยอยู่ในท้องที่ อำเภอใด ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งให้จับผู้ต้องหาไปสอบสวนคดี เรื่อนั้นในชั้นต้น

ข้อ 3 ในการสอบสวนในชั้นต้นก็ดี หรือจัดการตามหมายอย่างใด ๆ หรือตามคำสั่ง ในทางราชการอย่างใด ๆ ก็ดี ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะออกหมายเรียกตัวคนมาสอบสวนให้ การเป็นพยาน หมายค้นบ้านเรือน หรือหมายยึดสิ่งของนั้น ถ้านายอำเภอไปค้น หรือยึดเองไม่ต้อง มีหมาย ถ้าจะแต่งตั้งให้ผู้อื่นไปค้นหรือยึด ก็ให้นายอำเภอมีหมายสั่งเจ้าพนักงานผู้ถือหมายมีอำนาจ ที่จะค้นและยึดได้ตามกฎหมาย

ข้อ 5 ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่งได้ตัวมาก่อนหน้ากรรมการอำเภอนั้นโดยปกติ นายอำเภอควรยอมให้มีประกัน แต่ถ้านายอำเภอเห็นว่ามิเหตุการณอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะกล่าวใน มาตรานี้ ก็ให้เอาตัวไว้ คือ

(ก) เป็นคดีจรรยาที่ต้องด้วยโทษจำคุก ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปอย่าง 1 หรือ

(ข) ถ้าผู้ต้องหาหลบหนีจะจับได้โดยยากอย่าง 1 หรือ

(ค) เห็นได้ว่าถ้าปล่อยผู้นั้นไปจะทำให้เกิดอันตรายอย่าง 1 หรือ

(ง) ถ้าปล่อยไปจะขัดข้องหรือลำบากแก่การสอบสวนคดีในชั้นต้นอย่าง 1

ข้อ 6 การสอบสวนคดีในชั้นต้นนั้น ต้องลงมือภายใน 48 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่จับ ผู้ต้องหา นายอำเภอต้องรีบจัดการโดยเร็วที่จะทำได้ แล้วส่งตัวผู้ต้องหาไปยังเมือง ให้ส่งต่อไปยัง

ศาลซึ่งมีหน้าที่พิจารณาคดีนั้น โดยวิธีที่กล่าวต่อไปนี้

ถ้าเป็นตำบลที่มีศาลซึ่งมีอำนาจ และที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ด้วยกัน ให้ส่งตัวผู้ต้องหา ต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้ตกมาอยู่ในความควบคุมของกรมการอำเภอ

ถ้าเป็นที่อื่น ให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังศาลโดยเร็วที่จะทำได้ และห้ามมิได้กักขังตัวผู้ต้องหาที่ว่าการอำเภอเกินกว่า 48 ชั่วโมง โดยไม่มีเหตุจำเป็น

ถ้าเมื่อส่งผู้ต้องหาไปยังศาล นายอำเภอทำการไต่สวนคดีในชั้นต้นยังไม่สำเร็จก็ให้ เจ้าพนักงานเมืองร้องต่อศาลขอผลัดให้มีเวลาไต่สวนต่อไปตามสมควร

ข้อ 7 ในการไต่สวนความอาญา ถ้านายอำเภอเห็นว่าไม่มีหลักฐานข้างฝ่ายโจทก์ ให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ถ้าผู้ต้องหาต้องด้วยหมายสั่งจับของศาลอยู่แล้วก็ให้ เจ้าพนักงานเมืองร้องขอต่อศาลให้สั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา

มาตรา 102 กรมการอำเภอต้องจัดพนักงานออกตรวจตระเวนรักษาความเรียบร้อยและคอยสืบจับโจรในท้องที่ของตน

มาตรา 103 เมื่อมีเหตุผู้คนถูกกระทำร้ายตายลงในท้องที่อำเภอใดก็ดี พกษัหรือมี บาดแผลเจ็บป่วยสาหัสก็ดี ผู้ที่ถูกกระทำร้ายพกษัหรือมีบาดแผลมาขอให้ชันสูตรก็ดี เป็นหน้าที่ของ กรมการอำเภอที่จะตรวจชันสูตร หรือพลิกศพตามพระราชบัญญัติ และจดคำให้การพร้อมด้วยพยาน และทำหนังสือชันสูตรไว้เป็นหลักฐาน

มาตรา 104 เมื่อเกิดเหตุเสียชีวิตแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เช่น ถูกโจรภัยเป็นต้น เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะทำค้ำตราสืบตามคำขอร้องของเจ้าทรัพย์ หรือเพื่อหลักฐานในราชการ

มาตรา 105 ความผิดอย่างใด ๆ อันต้องตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น กำหนดเป็นโทษทัณฑ์ความผิดล่วงละเมิดพระราชบัญญัติภาษีอากร อันเบี่ยงปรับกำหนดไว้ว่า พระราชบัญญัติไม่เกิน 200 บาท ก็ดี เมื่อกรมการอำเภอไต่สวนเห็นว่าจำเลยมีพิรุณ ให้กรมการ อำเภอมีอำนาจที่จะเปรียบเทียบให้ตกลงกันได้ ถ้าไม่ตกลงกันได้ก็ดี หรือกรมการอำเภอเห็นว่า โทษของจำเลยเกินกว่าปรับ 200 บาท หรือเป็นโทษทั้งปรับทั้งจำ หรือโทษจำอย่างเดียวก็ดี ให้ส่ง คดีเรื่องนั้นไปยังเมือง

(ความในมาตรา 105 ถูกยกเลิกโดยมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. การเปรียบเทียบคดี อาญา พ.ศ. 2481)

มาตรา 106 ถ้ามีผู้ขอร้องอายัดตัวคน หรือสิ่งของโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะรับอายัด และทำหนังสือหลักฐานในการอายัดนั้น

มาตรา 107 เงินกลาง หรือของกลาง ในคดีที่จะต้องรักษาไว้ในอาเภอนั้น หรือจะต้องนำส่งไปยังเมือง เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะจัดการรักษา และนำส่ง

มาตรา 108 กรรมการอำเภอมีอำนาจศาลปกครองในทางความแพ่ง ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ความแพ่งใด ๆ ราคาไม่เกิน 200 บาท ซึ่งเกิดในอาเภอกี่คดีหรือจำเลยอยู่ในอาเภอนั้นก็ดี ถ้าฝ่ายโจทก์มาร้องขอต่อกรรมการอำเภอ ให้เรียกจำเลยมาว่ากล่าวเปรียบเทียบเป็นความเข้ากันได้แล้วแก่กันโดยไม่ต้องไปร้องฟ้องยังโรงศาล ก็ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจหน้าที่จะหมายเรียกจำเลยมาว่ากล่าวเปรียบเทียบได้

ข้อ 2 ถ้ากรรมการอำเภอเปรียบเทียบโจทก์จำเลยไม่ตกลงกัน ก็ให้ยกเลิกคดีเรื่องนั้น ให้เขาไปฟ้องร้องกันยังโรงศาล

ข้อ 3 ในการเปรียบเทียบความแพ่งที่เข้ามาในข้อก่อน ถ้าโจทก์จำเลย สัญญาจะยอมตกลงตามคำพยานหรือคำชี้ขาดให้คดีเรื่องนั้นเป็นอันแล้วแก่กันได้

ข้อ 4 ในการเปรียบเทียบความแพ่งนี้ ถ้ายอมกันแล้ว ให้กรรมการอำเภอเขียนข้อความที่ตกลงกันและให้ทั้งสองฝ่ายกับกรรมการอำเภอเซ็นชื่อในบยอมนั้น และมอบให้ทั้งสองฝ่ายถือไว้ ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ทำตามยอม ให้อีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจที่จะเอาบยอมนั้นไปร้องยังโรงศาล ขอให้ศาลบังคับตามยอม

ข้อ 5 คดีที่กรรมการอำเภอเปรียบเทียบยอมกันแล้ว ให้ถือว่าเหมือนคดีที่อนุญาตต่อตุลาการได้พิพากษาเป็นเด็ดขาด ฝ่ายใดจะเอาคดีนั้นกลับไปร้องฟ้องอีกไม่ได้

ข้อ 6 ในการเปรียบเทียบความแพ่ง ให้เรียกค่าธรรมเนียมดังนี้ คำหมาย และคำเขียนคำร้องรวมกันบาท 1 คำทำบยอม 2 บาท ค่าธรรมเนียมนี้ควรเรียกแก่ผู้แพ้ แต่ถ้าสองฝ่ายเขายินยอมจะช่วยกันเสียก็ให้เรียกตามยอม หากผู้จะต้องเสียไม่มีเงินจะเสีย ก็ให้กรรมการอำเภอมีอำนาจที่จะยกค่าธรรมเนียมอันเป็นส่วนของหลวงให้ก็ได้

ง. การป้องกันโรคภัย

มาตรา 109 กรรมการอำเภอต้องคอยระวัง อย่ำทำให้โรคแพร่หลายไปในชุมชน ต้องคอยดูแลป้องกัน หรือเมื่อโรคเกิดขึ้นก็ต้องจัดการรักษา อย่ำให้ติดต่อกันมากไป

มาตรา 110 เพราะเหตุที่โรคระบาด เป็นแดนเกิดของโรคร้าย คือ อหิวาตกโรค และกาฬโรค เป็นต้น กรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราว่ากล่าวคนในท้องที่ อย่าให้ทอดทิ้งหรือปล่อยให้เกิดความโรคภัยอันจะเป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชน

มาตรา 111 กรมการอำเภอต้องเอาเป็นธุระตรวจตราอุดหนุน ให้แพทย์ประจำตำบลดูแลการรักษาพยาบาล คือ การปลูกทรพิษ และจำหน่ายยาหลวง เป็นต้น และให้ราษฎรได้รับความป้องกัน และรักษาโรคตามสมควรแก่การที่จะเป็นได้

มาตรา 112 ในเวลาเกิดโรคร้ายติดต่อขึ้นในอำเภอ นั้น หรือในท้องที่อำเภออื่น ซึ่งอาจจะลุกลามมาถึงอำเภอ นั้น ให้กรมการอำเภอประกาศตักเตือนแก่ราษฎรให้จัดการป้องกัน และรักษาโรค ถ้าหากว่าจะควรจัดการป้องกันได้อย่างไร หรือว่าควรจะรีบร้องเรียนต่อผู้ใหญ่อีกาลังอุดหนุนประการใด ก็ให้กรมการอำเภอจัดการตามสมควร

มาตรา 113 ถ้าเกิดโรคร้ายที่ติดต่อขึ้นในอำเภอใด ให้กรมการอำเภอ นั้นรีบบอกข่าวโดยทางอย่างรวดเร็วที่สุดที่จะบอกได้ ให้ผู้ใหญ่เหนือตนทราบแล้วให้รายงานเหตุความไข้ขึ้นต่อไปเนื่อง ๆ จนกว่าโรคจะสงบ

จ. บำรุงการทวนาค้าขายป่าไม้และทางคมนาคม

มาตรา 114 กรมการอำเภอต้องตรวจให้รู้ทำเลที่ทวนาค้าขายเกลือสินเธาว์ของราษฎร ในอำเภอ นั้นคือ ที่นา ที่สวน ที่จับสัตว์น้ำ เป็นต้น และต้องสอบสวนให้รู้ว่ามีแหล่งน้ำอาศัยสายน้ำทางใด ควรทำบัญชีมีทะเบียนไว้ว่า การอำเภอ

มาตรา 115 การบำรุงผลประโยชน์ในการหาเกลือสินเธาว์ของราษฎรก็ดี การป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดแก่การหาเกลือสินเธาว์ของราษฎรก็ดี อันต้องการความร่วมมือช่วยเหลือกันในหมู่ราษฎร ยกตัวอย่างดังบางคราวจะต้องทำ ทานบปิดน้ำ บางคราวต้องระบายน้ำสำหรับการเพาะปลูก การเหล่านี้เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอจะต้องเอาใจใส่คอยตรวจตรา และปรึกษากันกับผู้ใหญ่บ้าน ถ้ามีการสมควรจะต้องทำเพื่อให้เจริญผลประโยชน์แก่ราษฎรก็ดี หรือเพื่อป้องกันความเสียหายแก่ผลประโยชน์นั้นก็ ให้กรมการอำเภอเรียกราษฎรช่วยกันทำการนั้น ๆ ให้สำเร็จทันฤดูกาล

มาตรา 116 การรักษาผลประโยชน์ในการหาเกลือสินเธาว์ของราษฎร เช่นการปิดน้ำและระบายน้ำเช่นการปิดน้ำและระบายน้ำเช่นกล่าวมาในมาตรา ก่อนเป็นต้น ตลอดจนอย่างอื่น ๆ ถ้า

หากเกิดกึ่งแย้งกันในประโยชน์ที่จะพึงได้ ยกตัวอย่างดังเช่นชวานาต้องการให้เปิดน้ำ ชาวเรือต้องการให้เปิดน้ำให้เรือเดินเป็นต้น ให้กรรมการอำเภอเรียกกำนันประชุมปรึกษาหาวิธีที่จะรักษาประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือถ้าจะให้ได้ประโยชน์ไม่ได้ทั้งสองฝ่าย ก็ให้รักษาประโยชน์ใหญ่โดยยอมทิ้งประโยชน์น้อยด้วยความจำเป็น

เมื่อเห็นด้วยกันโดยมากประการใด ก็ให้กรรมการอำเภอจัดการตามนั้น

มาตรา 117 ห้าม คลอง และลำน้ำต่าง ๆ ย่อมเป็นของที่รัฐบาลปกครองรักษา เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอจะต้องตรวจตราอย่าให้เสีย และอย่าให้ผู้ใดทำให้เสียสาธารณประโยชน์ ถ้าจะต้องซ่อมแซมตกแต่งให้กรรมการอำเภอ เรียกรายการช่วยกันทำอย่างกันปิดน้ำฉะนั้น

มาตรา 118 กรรมการอำเภอมีหน้าที่จะต้องตรวจตรา และจัดการรักษา ทางบก ทางน้ำ อันเป็นทางที่ราษฎรไปมาค้าขาย ให้ไปมาโดยสะดวกตามที่จะเป็นได้ทุกฤดูกาล การอันนี้ ถ้าจะต้องทำการซ่อมแซม หรือแก้ไขความขัดข้องให้กรรมการอำเภอ เรียกรายการช่วยกันทำอย่างว่า มาแล้ว

มาตรา 119 กรรมการอำเภอต้องตรวจตรารักษาป่าไม้ ซึ่งรัฐบาลหวงห้ามตามข้อ บังคับการป่าไม้

มาตรา 120 ที่วางซึ่งรัฐบาลอนุญาตให้ราษฎรทำการเพาะปลูกนั้น เป็นหน้าที่ของ กรรมการอำเภอ ที่จะต้องตรวจตราจัดการป้องกันการ กึ่งแย้งในระหว่างราษฎรที่ได้ตั้งทำการ เพาะปลูกก่อนได้รับโฉนด

มาตรา 121 ที่น้ำอันเป็นที่รักษาพันธุ์ สัตว์น้ำ เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอที่จะ ตรวจรักษาป้องกันมิให้พิษพันธุ์สัตว์น้ำสูญไป

มาตรา 122 ที่อันเป็นสาธารณประโยชน์คือ ที่เลี้ยงปศุสัตว์ที่จัดไว้สำหรับราษฎร ปรวมเลี้ยงด้วยกันเป็นต้น ตลอดจนถนนหนทาง และที่อย่างอื่นซึ่งเป็นของกลางให้ราษฎรใช้ได้ ด้วยกัน เป็นหน้าที่ของกรรมการอำเภอจะต้องคอยตรวจตรารักษา อย่าให้ผู้ใดแยกกันเอาไปเป็น อาณาประโยชน์แต่เฉพาะตัว

มาตรา 123 ที่วัดหรือกุศลสถานอย่างอื่น ซึ่งเป็นของกลางสำหรับมหาชนก็ให้อยู่ใน หน้าที่กรรมการอำเภอจะต้องคอยตรวจตราอุดหนุนผู้ปกครองรักษา อย่าให้ผู้ใดรุกล้ำเบียดเบียนที่อันนั้น

ฉ. บำรุงการศึกษา

มาตรา 124 กรมการอำเภอต้องปรึกษาด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อุปการะการศึกษานท้องที่มีพระภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ช่วยกันแนะนำแลจัดให้มีสถานที่เล่าเรียนให้พอแก่เด็กในอำเภอนั้น

มาตรา 125 กรมการอำเภอต้องตรวจตราปรึกษาด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้อุปการะการศึกษานท้องที่ จัดบำรุงการสั่งสอนอย่าให้เสื่อมทราม

มาตรา 126 กรมการอำเภอต้องคอยชี้แจงตักเตือนแก่กำนันผู้ใหญ่บ้าน บิดามารดา และผู้ปกครองเด็กให้ส่งบุตรหลานไปเล่าเรียน

ช. การเก็บภาษีอากร

มาตรา 127 บรรดาภาษีอากร ซึ่งมีได้มีกฎหมาย หรือข้อบังคับให้พนักงานอื่นเก็บแล้ว เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะจัดการเก็บในอำเภอนั้น

มาตรา 128 ในการเก็บภาษีอากร กรมการอำเภอต้องคอยตรวจตราเวลาเกิดอุบัตเหตุหรือเป็นเวลาอึดขัดขัดสน เมื่อถึงกำหนดที่จะเก็บภาษีอากรนั้น ๆ ให้รู้ และรายงานพร้อมทั้งความเห็นที่ควรจัดการผ่อนผันอย่างใด ให้ผู้ว่าราชการเมืองทราบ

มาตรา 129 เงินหลวงที่เก็บภาษีอากรได้ก็ดี หรือที่ได้จากประเภทอื่นก็ดีซึ่งจะต้องนำส่งพระคลัง เป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะรักษา และนำส่งถึงพระคลัง

ซ. หน้าที่เบ็ดเสร็จ

มาตรา 130 ในหน้าที่ของกรมการอำเภอ ที่จะจัดการทั้งปวงในอำเภอก็ให้เรียบร้อยนั้น ถ้าหากว่ากรมการอำเภอเห็นวิธีการงานอย่างใดยังบกพร่อง ให้รายงานชี้แจงความเห็นต่อผู้ว่าราชการเมืองขออนุญาตแก้ไขตามที่คิดเห็นว่าเป็นไปอย่างดี

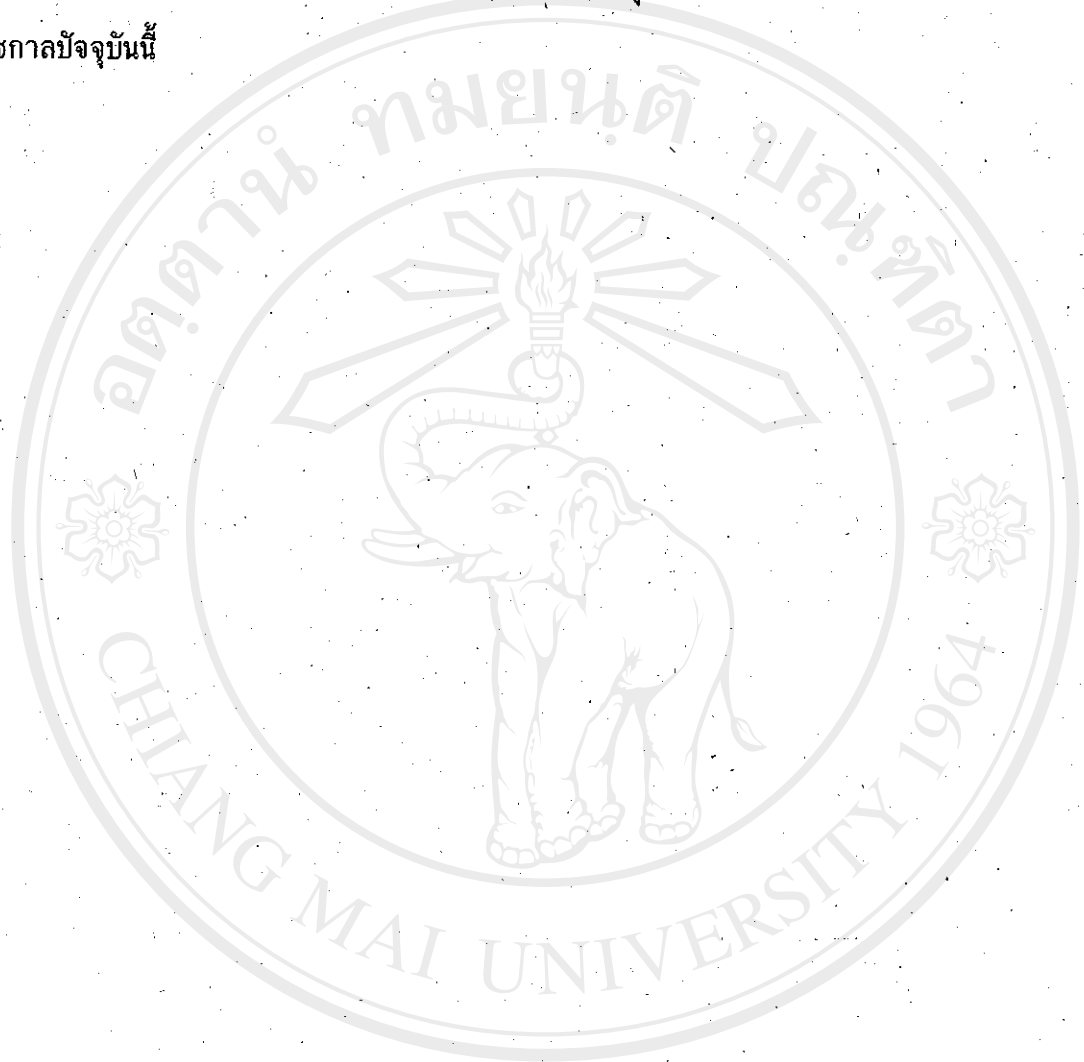
มาตรา 131 กรมการอำเภอมีหน้าที่จะต้องช่วยราชการของอำเภออื่นที่ใกล้เคียง แม้ต่างเมืองกันและในการที่จะช่วยนี้ไม่จำเป็นต้องรอจนอำเภอนั้นขอให้ช่วย ถ้ารู้เหตุการณ์ซึ่งเห็นว่าตนควรจะช่วยเหลือ จึงจะเป็นประโยชน์แก่ราชการ ต้องช่วยเหลือที่เดียว

มาตรา 132 หน้าที่ของกรมการอำเภอ นอกจากที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้ยังต้องทำตามความซึ่งกำหนดไว้ในพระราชกำหนดกฎหมายอย่างอื่น ๆ อันกำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอ แม้พระราชกำหนดกฎหมายใดมิได้ระบุไว้ในพระราชกำหนด

กฎหมายนั้น ๆ ว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใด ก็ให้พึงเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของกรมการอาเภอที่จะรักษาการ
ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ

ประกาศ ณ วันที่ 4 กรกฎาคม พระพุทธศักราช 2457 เป็นวันที่ 1332
ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผนวก จ

อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

1. ประวัติ

อำเภอสันป่าตองตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2459 เดิมเป็นเขตปกครองของสองอำเภอ คือ อำเภอแม่วาง และอำเภอบ้านแม่อำเภอแม่วางตัวอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านกาด หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านกาด ถึงอำเภอแม่วาง ในปัจจุบันมีเขตรับผิดชอบ 4 ตำบล คือ ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งสะโตก ตำบลทุ่งปี้ และตำบลแม่วิน ส่วนอำเภอบ้านแม่อำเภอตั้งอยู่ที่บ้านเปียง หมู่ที่ 13 ตำบลบ้านแม่อำเภอสันป่าตองในปัจจุบันมีเขตรับผิดชอบ 8 ตำบล คือ ตำบลบ้านแม ตำบลสันกลาง ตำบลยู่หว้า ตำบลทุ่งด้อม ตำบลแม่ก้ำ ตำบลบ้านกลาง ตำบลมะขามหลวงและตำบลท่าวังพร้าว

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2477 กระทรวงมหาดไทยประกาศยุบอำเภอแม่วางและอำเภอบ้านแม รวมเป็นอำเภอเดียวกัน ใช้ชื่อว่า อำเภอบ้านแม ตัวที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านเปียงเช่นเดิม

วันที่ 4 มิถุนายน 2482 มีการย้ายที่ว่าการอำเภอมาอยู่ที่บ้านสันป่าตอง หมู่ที่ 10 ตำบลยู่หว้าและเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น อำเภอสันป่าตอง การย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งที่ใหม่ได้รวมเขตตำบลหารแก้ว ตำบลหนองตองของอำเภอหางดงในปัจจุบัน มาอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอสันป่าตองด้วย รวมเป็น 14 ตำบล

พ.ศ. 2489 กระทรวงมหาดไทยประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอหางดงเป็นอำเภอ และโอนตำบลหารแก้ว ตำบลหนองตอง ไปขึ้นกับอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง จึงเหลือเขตการปกครองเพียง 12 ตำบล

พ.ศ. 2531 มีการตั้งตำบลใหม่ คือ ตำบลทุ่งรวงทอง ซึ่งแยกมาจากตำบลทุ่งปี้เดิม ทำให้อำเภอสันป่าตองมีเขตการปกครอง 13 ตำบล

ต่อมาวันที่ 1 เมษายน 2533 กระทรวงมหาดไทยประกาศแบ่งท้องที่อำเภอสันป่าตอง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอแม่วาง ประกอบด้วย 4 ตำบล คือ ตำบลบ้านกาด ตำบลทุ่งปี้ ตำบลทุ่งรวงทอง ตำบลแม่วิน ที่ว่าการกิ่งอำเภอตั้ง ณ บริเวณที่ดินค่ายลูกเสือ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านกาด

ห่างจากที่ว่าการอำเภอสันป่าตอง 15.5 กิโลเมตร อำเภอสันป่าตอง จึงมีเขตการปกครอง รวม 9 ตำบล จนถึงปัจจุบัน

2. สภาพทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต อำเภอสันป่าตองตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ระยะห่างจากตัวจังหวัด 22 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอป่าซาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อ กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ขนาดพื้นที่ อำเภอสันป่าตองมีพื้นที่ทั้งหมด 178.188 ตารางกิโลเมตรหรือ ประมาณ 111,632.5 ไร่

สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มน้ำเหมาะสมแก่การเกษตร มีพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้ เพียงเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่

สภาพภูมิอากาศ สภาพอากาศโดยทั่วไปของอำเภอใกล้เคียงกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดคือ โดยเฉลี่ยแล้วมีอากาศเย็นสบาย นานอยู่ ไม่ร้อนหรือหนาวจัด เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกพืชได้ในทุกฤดูกาล แต่ประมาณปี 2533 เป็นต้นมาอากาศเริ่มจะร้อนอบอ้าว อุณหภูมิในปี 2535 ตั้งแต่เดือนเมษายน 2535 เป็นต้นมาวัดได้ 38 - 41 องศาเซลเซียส และมีแนวโน้มว่าอากาศจะร้อนขึ้นเรื่อย ๆ

น้ำฝน ปริมาณน้ำฝน จากสถิติของสถานีน้ำฝนอำเภอสันป่าตอง ในรอบ 3 ปี (พ.ศ. 2531 - 2533) โดยเฉลี่ยมีฝนตก 71.5 มม. ต่อปี เดือนที่มีฝนตกมากตามลำดับคือ เดือนตุลาคม (เฉลี่ย 18.3 มม.) พฤษภาคม (179.1 มม.) สิงหาคม (132.3 มม.) และ กันยายน (166.7 มม.) แต่ในปี 2534 เป็นต้นมาปริมาณฝนจะลดน้อยลงเรื่อย ๆ

2.2 การปกครอง

อำเภอสันป่าตอง แบ่งการปกครองออกเป็น 9 ตำบล 109 หมู่บ้าน คือ

1. ตำบลลยหว่า แบ่งออกเป็น 12 หมู่บ้าน

2. ตำบลบ้านแม่	"	14	หมู่บ้าน
3. ตำบลทุ่งต้อม	"	9	หมู่บ้าน
4. ตำบลมะขามหลวง	"	16	หมู่บ้าน
5. ตำบลสันกลาง	"	15	หมู่บ้าน
6. ตำบลท่าวังพร้าว	"	6	หมู่บ้าน
7. ตำบลบ้านกลาง	"	11	หมู่บ้าน
8. ตำบลแม่ก้ำ	"	14	หมู่บ้าน
9. ตำบลทุ่งสะโตก	"	12	หมู่บ้าน

อำเภอสันป่าตองมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น 2 รูป ได้แก่

1. ส่วนอำเภอสันป่าตอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 151.5 ตร.กม. ครอบคลุม 9 ตำบล 94 หมู่บ้าน
2. สุขาภิบาล ซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง คือ
  - สุขาภิบาลยู่หว้า มีพื้นที่ 2.75 ตร.กม. ในเขต 3 ตำบล 8 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลยู่หว้า หมู่ที่ 1, 2, 9, 10 ตำบลมะขามหลวง หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งต้อม หมู่ที่ 1, 2, 5
  - สุขาภิบาลบ้านกลาง มีพื้นที่ 23.84 ตร.กม. ในเขต 3 ตำบล 13 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลบ้านกลาง หมู่ที่ 2, 3, 4, 6, 9, 11 ตำบลมะขามหลวง หมู่ที่ 5, 11, 14, 15 ตำบลท่าวังพร้าว หมู่ที่ 1, 2, 3

2.3 ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

ประชากร จำนวนประชากรในอำเภอสันป่าตอง สืบจากเมื่อ 30 เมษายน 2534 มีทั้งสิ้น 78,556 แยกเป็นชาย 39,546 คน หญิง 39,010 คน ประชากรเป็นชาวไทยพื้นราบไม่ปรากฏชนต่างด้าว หรือชนกลุ่มน้อยในพื้นที่

การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรจะรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มในเขตสุขาภิบาล ตำบลและหมู่บ้านในเขตสุขาภิบาลจะมีพลเรือนรวมตัวกันอยู่อย่างหนาแน่น คือ ในเขตสุขาภิบาลยู่หว้า เฉลี่ยความหนาแน่นของประชากร 2,524 คน/ตร.กม. ในเขตสุขาภิบาลบ้านกลาง เฉลี่ย 417 คน/ตร.กม. สำหรับความหนาแน่นของประชากรนอกเขตสุขาภิบาลเฉลี่ย 380 คน/ตร.กม.

2.4 การประกอบอาชีพของประชากร

ประชากรของอำเภอร้อยละ 80 ประกอบอาชีพการเกษตร, ร้อยละ 18 ประกอบอาชีพรับจ้าง ที่เหลือประกอบอาชีพค้าขายและอุตสาหกรรม

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

3.1 การเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรเป็นรายได้หลักของอำเภอ สันป่าตอง เนื่องจากมีสภาพท้องที่และภูมิอากาศ เหมาะแก่การปลูกพืช หลาย ๆ ชนิด

การไร่ที่ดิน

- การไร่ที่ดินเพื่อการเกษตร อำเภอสันป่าตองมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเกษตร มีเนื้อที่เป็นป่าไม้ประมาณ 11,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.10 ของเนื้อที่ทั้งหมด, พื้นที่ทำการเกษตร 95,856 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 86.07 ของเนื้อที่ทั้งหมด

- ขนาดการถือครองที่ดิน คราวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ถือครองที่ดินขนาดเล็ก คือ ร้อยละ 68 ถือครองที่ดินขนาด 1 - 5 ไร่, ร้อยละ 23 ถือครองที่ดิน 6 - 10 ไร่ คราวเรือนเกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 50 ไร่ขึ้นไป มีไม่ถึงร้อยละ 0.1

- กรรมสิทธิ์ในที่ดิน คราวเรือนเกษตรกรของอำเภอ จำนวน 12,414 คราวเรือน มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 61.6, ต้องเช่าที่ดินเพิ่มเป็นบางส่วนประมาณร้อยละ 13.6 และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องเช่าทั้งหมด ประมาณร้อยละ 24.8

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

- ข้าว อำเภอสันป่าตองมีชื่อเสียงในการปลูกข้าวมาเป็นเวลานาน พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ ข้าวเหนียวพันธุ์สันป่าตอง กช. 6 สำหรับข้าวเจ้ามีการปลูกเป็นส่วนน้อยเพราะประชาชนไม่นิยมบริโภค

- ถั่วเหลือง อำเภอสันป่าตองเป็นแหล่งปลูกถั่วเหลืองที่สำคัญของจังหวัด เชียงใหม่ วนฤตการผลิต 2532/2533 มีพื้นที่ปลูก 27,859 ไร่ ผลผลิตรวม 6,434 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 230 กก.

- กระเทียม จังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของประเทศ สำหรับ อำเภอสันป่าตองมีปลูกเป็นบางตำบล ผลผลิตประมาณปีละ 5,000 ตัน

ปศุสัตว์

การเลี้ยงโรค กระจับปี่ ในอำเภอส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อใช้งาน และขายบริโภค การเลี้ยงเป็นการค้ามีน้อย มักทำกันโดยเกษตรกรรายเล็ก ๆ ซึ่งซื้อโรคจากแหล่งต่าง ๆ ประมาณ 3 - 5 ตัว แล้วนำมาเลี้ยงขุนให้อ้วน ใช้เวลาประมาณ 2 - 3 เดือน ก็ขายต่อไป

ที่สำคัญ คือ อำเภอสันป่าตองมีตลาดนัดซื้อขายและเปลี่ยนโรค กระจับปี่ ที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัด ตั้งอยู่บริเวณตลาดทุ่งฟ้าบด หมู่ที่ 5 ตำบลมะขามหลวง ตัดถนนเชียงใหม่ - ฮอด เป็นตลาดนัดวันเสาร์ มีโรค กระจับปี่ ที่ทำการซื้อขาย ผ่านตลาด แต่ละนัดระหว่าง 400 - 1,000 ตัว ก่อให้เกิดกิจการต่อเนื่องและเสริมรายได้แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี

การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรและการจัดตั้งสหกรณ์

สหกรณ์ในการส่งเสริมของสำนักงานสหกรณ์อำเภอสันป่าตอง มี 3 ประเภท รวม 7 สหกรณ์ 165 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 9,158 คน ดังนี้คือ

- สหกรณ์การเกษตร จำนวน 3 สหกรณ์ กลุ่มสมาชิก 161 กลุ่ม จำนวนสมาชิก 9,158 คน
- สหกรณ์ออมทรัพย์ จำนวน 1 สหกรณ์ กลุ่มสมาชิก 1 กลุ่ม จำนวนสมาชิก 49 คน
- สหกรณ์บริการ จำนวน 3 สหกรณ์ กลุ่มสมาชิก 3 กลุ่ม จำนวนสมาชิก 163 คน

3.2 การอุตสาหกรรม

ภาวะเศรษฐกิจของอำเภอสันป่าตอง ยังขึ้นคงอยู่กับการผลิตในสาขา กสิกรรมเป็นหลัก ต่างจากภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และบริการ เป็นแหล่งรายได้หลัก ทั้งนี้เพราะอำเภอสันป่าตองขาดทรัพยากรหรือแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้สำคัญของอำเภอได้ จึงเป็นเพียงเส้นทางผ่านของนักท่องเที่ยวเท่านั้น

โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นโรงงานขนาดย่อม ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการเกษตร/อาหาร และไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้เป็นหลัก ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรเบื้องต้น โรงงานแปรรูปไม้ โรงบ่มยาสูบ โรงงานทำน้ำตาล เป็นต้น

3.3 การพาณิชย์

การพาณิชย์ อำเภอสันป่าตองมีผู้ประกอบการซึ่งจดทะเบียนนิติบุคคล ประเภทต่าง ๆ จนถึงเมษายน 2533 รวม 182 ราย แยกเป็นรูปห้างหุ้นส่วน 21 ราย บริษัท

จำกัด 4 ราย และร้านค้าเอกชนที่จะทะเบียนพาณิชย์ 157 ราย

การตลาด กิจกรรมค้าทั่วไปจะกระจายอยู่ตามชุมชนสองฟากทางหลวงสายเชียงใหม่ - ฮอด อำเภอสันป่าตองไม่มีตลาดสาธารณะ แต่มีตลาดเอกชนซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าที่สำคัญ 4 แห่ง ในตำบลยู่หว่า 2 แห่ง และตำบลบ้านกลาง ตำบลบ้านแม่ ทีละแห่ง

3.5 การท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอได้แก่

- วัดป่าเจริญธรรม ตั้งอยู่ติดถนนเชียงใหม่ - ฮอด กิโลเมตรที่ 25 ในเขตหมู่ที่ 3 ตำบลยู่หว่า ห่างจากอำเภอ 3 กม. มีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ขนาดใหญ่
- วัดพระบาทยังหวัด ตั้งอยู่บ้านพระบาท หมู่ที่ 14 ตำบลมะขามหลวง ห่างจากอำเภอ 6 กม. มีรอยพระพุทธรูปและแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์
- วัดน้ำบ่อหลวง ตั้งอยู่บ้านน้ำบ่อหลวง หมู่ที่ 5 ตำบลสันกลาง ห่างจากอำเภอ 7 กม. มีบ่อน้ำขนาดใหญ่และรอยพระพุทธรูป
- อ่างเก็บน้ำหนองสะเรียม เป็นอ่างเก็บน้ำเนื้อที่ 180 ไร่ มีบรรยากาศร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อน ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลยู่หว่า ห่างจากอำเภอ 3 กม.

4. สภาพทางสังคม

4.1 การศึกษา การจัดการศึกษาในอำเภอสันป่าตอง มีโรงเรียนสังกัดหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 60 โรงเรียน, 408 ห้องเรียน และครูทั้งหมด 630 คน

4.2 การศาสนา

- จำนวนวัดทั้งหมด 113 วัด
- วัดร้าง 124 แห่ง
- พระภิกษุ 221 รูป
- สามเณร 392 รูป
- โรงเรียนปริยัติธรรม 159 แห่ง
- ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 2 ศูนย์
- ศูนย์พุทธศาสนาวินยาศาสตร์ 3 ศูนย์
- โบราณสถาน 1 แห่ง

- ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม 1 แห่ง
- โบสถ์ในศาสนาคริสต์ 4 แห่ง

4.3 การสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ

- โรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียง 1 แห่ง
- สถานีอนามัย 13 แห่ง

สถานบริการสาธารณสุขของเอกชน

- คลินิกแพทย์ 11 แห่ง
- คลินิกทันตแพทย์ 2 แห่ง
- สถานผดุงครรภ์ 1 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 8 แห่ง
- ร้านขายยาแผนโบราณ 1 แห่ง

กองทุนยาและเวชภัณฑ์

อำเภอสันป่าตองมีการจัดตั้งกองทุนยาและเวชภัณฑ์ในเขตชนบท จนถึงปี 2533 รวม 43 แห่ง กระจายอยู่ในทั้ง 9 ตำบลของอำเภอ คิดเป็นร้อยละ 39.81 ของพื้นที่ทั้งหมด

หอกระจายข่าว

หอกระจายข่าวที่ก่อตั้งถึงปี 2533 รวมทั้งหมด 105 แห่ง สามารถครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านถึงร้อยละ 90.4

4.4 การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานีตำรวจภูธร อำเภอสันป่าตองมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ 89 คน แยกเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร 12 คน ชั้นประทวน 77 คน ตำรวจ 1 คน รับผิดชอบพื้นที่เฉลี่ย 2 ตร.กม. และต่อประชากร 882 คน

5. ระบบบริการพื้นฐาน

5.1 การคมนาคม การคมนาคมติดต่อจังหวัดและอำเภอใกล้เคียงให้เส้นทางสำคัญคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 สายเชียงใหม่ - ฮอด สภาพถนนเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์

และคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้ได้ดีทุกฤดูกาลระยะทางจากจังหวัดถึงอำเภอ 22 กม. นอกจากนี้ยังมี
ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1015 เชื่อมจากอำเภอสันป่าตอง ถึงจังหวัดลำพูน ระยะทาง 13 กม.
และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1013 เชื่อมระหว่างกิ่งอำเภอแม่วังและอำเภอสันป่าตอง

การคมนาคม ติดต่อระหว่างตำบล หมู่บ้าน ในเขตชุมชนจะเป็นถนนราดยาง
แอสฟัลท์ และถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ จำนวน 60 สาย ระยะทางรวม 22.92 กม. สำหรับถนน
นอกเขตชุมชนจะเป็นถนนลูกรังบดอัด

5.2 วิศวกรรมคมนาคม

โทรศัพท์ เขตบริการโทรศัพท์มีจำนวนเลขหมายทั้งสิ้น 600 เลขหมาย ซึ่ง
เปิดใช้แล้ว 563 เลขหมาย, 571 คู่สาย มีโทรศัพท์สาธารณะ แยกเป็นโทรศัพท์ทางไกล 5 แห่ง
และท้องถิ่น 6 แห่ง

ไปรษณีย์โทรเลข อำเภอป่าตองมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง ซึ่ง
สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง

5.3 ไฟฟ้า การบริการอยู่ความควบคุมดูแลการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสันป่าตอง ปัจจุบัน

สามารถให้บริการอย่างทั่วถึงทั้ง 9 ตำบล 109 หมู่บ้าน

5.4 การประปา มีกาบริการประปาแก่ราษฎรในเขตสุขาภิบาล แต่ยังไม่ทั่วถึง

ทุกครัวเรือน โดยในเขตสุขาภิบาล มีการประปาภูมิภาคเป็นหน่วยงานในการ แต่ในเขต
สุขาภิบาลบ้านกลางสุขาภิบาลเป็น ำเนินการเอง นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้าน
จำนวน 11 แห่ง ในตำบลทุ่งใต้ ตำบลแม่ก่า ตำบลสันกลาง ตำบลยู่หว่า ตำบลทุ่งสะโตก

6. สถาบันและองค์กร

6.1 สถาบันรัฐบาล

หน่วยงานส่วนภูมิภาค มี 14 หน่วยงานคือ

การปกครองอำเภอ	-สำนักงานเกษตรอำเภอ
ท่าการพัฒนาชุมชนอำเภอ	-สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ
-สถานีตำรวจภูธรอำเภอ	-สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ
-สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ	-สำนักงานสหกรณ์อำเภอ
-สำนักงานสรรพากรอำเภอ	-ที่ทำการสัสดีอำเภอ

- สำนักงานสรรพสามิตอำเภอ
- สำนักงานที่ดินอำเภอ
- สำนักงานป่าไม้อำเภอ
- สำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาสันป่าตอง

หน่วยราชการส่วนกลาง มี 10 หน่วยงาน คือ

- สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
- สำนักงานโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ - ศูนย์ฝึกกีฬากรมพลศึกษา
- สถานีทดลองข้าวสันป่าตอง - วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่
- สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สันป่าตอง - โรงพยาบาลสันป่าตอง
- สถานีผสมเทียมสันป่าตอง - ห้องสมุดประชาชนอำเภอสันป่าตอง
- หน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ ชม 21

หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ มี 4 หน่วยงาน คือ

- การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสันป่าตอง
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสันป่าตอง
- ชุมสายโทรศัพท์สันป่าตอง
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

- ส่วนอำเภอสันป่าตอง
- สุขาภิบาลยุหว่า
- สุขาภิบาลบ้านกลาง

6.2 สถาบันที่ไม่ได้เป็นของรัฐบาล

สถาบันการเงิน อำเภอสันป่าตองมีธนาคารพาณิชย์ 2 แห่ง คือ ธนาคาร

กรุงเทพ จำกัด สาขาสันป่าตอง และธนาคารกสิกรไทย จำกัด สาขาสันป่าตอง (ธนาคารอีก 3 แห่งเป็นของรัฐ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ธนาคารออมสิน และธนาคารกรุงไทย)

7. ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอสันป่าตองเป็นที่ราบลุ่มน้ำ ลักษณะของดินจึงเป็นดินร่วนเหมาะแก่การปลูกพืชทุกชนิด

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำสำคัญซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ในการเกษตร อุปโภค บริโภค ไร่ไถ่ แก่น้ำปิง แม่น้ำวาง และแม่น้ำขาน นอกจากนี้ยังได้รับน้ำจากโครงการชลประทานแม่แตง ของกรมชลประทานด้วย

ระบบการชลประทาน เกษตรกรอาศัยน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรจากแหล่งน้ำสำคัญ 4 แห่ง ดังกล่าวแล้ว โดยมีพื้นที่รับน้ำ ดังนี้

-แม่น้ำปิง มีฝายน้ำล้น 1 แห่ง พื้นที่รับน้ำอยู่ในตำบลแม่ก้า และบางส่วนของตำบลทุ่งด้อม

-แม่น้ำขาน มีฝายน้ำล้น 6 แห่ง พื้นที่รับน้ำอยู่ในตำบลสันกลาง ตำบลบ้านแม ตำบลบ้านกลาง ตำบลลพหว่า ตำบลท่าวังพร้าว และตำบลทุ่งสะโรค

-แม่น้ำวาง มีฝายน้ำล้น 6 แห่ง พื้นที่รับน้ำอยู่ในตำบลทุ่งสะโรค และตำบลท่าวังพร้าว

-ชลประทานแม่แตง มีคลองน้ำเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูกใน 6 ตำบล คือ ตำบลสันกลาง ตำบลบ้านแม ตำบลลพหว่า ตำบลทุ่งด้อม ตำบลมะขามหลวง และตำบลบ้านกลาง

ทรัพยากรป่าไม้ อาเภอสันป่ามีเนื้อที่ป่ามีอยู่ประมาณ 11,250 ไร่ อยู่ในท้องที่ ตำบลสันกลาง และเป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ขาน - แม่วาง เป็นป่าไม้ประเภท ป่าไม้เต็ง ไม้รังผสมป่าเบญจพรรณ มีหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ชม 21 (สันป่าตอง) และสำนักงาน ป่าไม้อาเภอเป็นผู้คอยดูแลรักษา

ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

ศิลปวัฒนธรรม โบราณคดี

โบราณสถาน อาเภอสันป่าตองมีโบราณสถานซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานของกรมศิลปากร คือ เวียงท่ากาน ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านท่ากาน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง เป็นเมืองเก่าที่มีอายุกว่าพันปี

วัฒนธรรมประเพณี อาเภอสันป่าตองมีวัฒนธรรม ประเพณี เช่นเดียวกับอาเภออื่น ๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ คือ สืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากไทยล้านนาในอดีต ทั้งในด้าน การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ กิริยา มารยาทอันอ่อนหวาน โดยมีประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี คือ ประเพณีสงกรานต์ การทำบุญสลากภัต การทำบุญปอยหลวง การทำบุญเข้าพรรษา เลี้ยง

ขั้นแรก และประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

8. ปัญหาและความต้องการที่สำคัญของอำเภอ

8.1 ปัญหาการพัฒนาครัวเรือนรายได้น้อย

อำเภอสันป่าตองยังมีปัญหาด้านการผลิตรายได้ของประชาชนซึ่งสรุปได้ดังนี้

-ด้านที่ดินทำกิน เกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอ

แก่การเกษตร ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำกิน มีถึงประมาณ 37.5%

-ด้านอาชีพ ประชาชนในชนบทยังขาดความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพ ไม่มีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่จะสร้างรายได้ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่

-ด้านการตลาด ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจงานด้านการผลิต การตลาด

เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบทจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาเพิ่มรายได้และการมีงานทำแก่ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อฝึกอาชีพสร้างรายได้เสริม

8.2 ปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอพอจะแยกได้ดังนี้

-ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

-การให้บริการของรัฐในด้านสุขภาพ อนามัย ยังไม่ทั่วถึง ขาดทั้งกำลังคน

และงบประมาณ

-การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ยังไม่อยู่ในระดับมาตรฐานหรือเกณฑ์

จปฐ.

8.3 ปัญหาด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

-ประชาชนในชนบทยังขาดความรู้ ความเข้าใจในวิทยาการแผนใหม่ ไม่สามารถประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่เปลี่ยนแปลงได้

-ประชาชนขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของตน

-ปัญหาแรงงานไร้ฝีมือ เนื่องจากขาดการฝึกทักษะด้านอาชีพเฉพาะอย่าง

-ประชาชนไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการกีฬา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล และเอกชน

8.4 ปัญหาด้านการผลิตและการจ้างงาน

ปัญหาการผลิตทางการเกษตร

-การขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก พื้นที่ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาน้ำจากธรรมชาติ ทำให้เกิดความไม่แน่นอน ขณะเดียวกันเขตชลประทานมีน้ำไม่เพียงพอโดยเฉพาะในหน้าแล้ง ถึงกับมีการแย่งชิงน้ำเกิดขึ้นบ่อย ๆ

-ปัญหาที่ดินขาดการปรับปรุง เกษตรกรจำนวนมากยังไม่เข้าใจวิทยาการแผนใหม่ ในเรื่องของปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์ โดยเฉพาะการเตรียมดินที่ถูกต้องสิ่งเหล่านี้กระทบต่อคุณภาพ และจำนวนผลผลิตที่ได้

-ปัญหาการผลิตสูง เนื่องจากปัจจัยการผลิตขึ้นราคา

-ปัญหาแรงงาน เกิดจากการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากเปลี่ยนอาชีพไปทำงานนอกราชการเกษตรกันมาก เพราะให้ค่าตอบแทนดีกว่า

-ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน การผลิตโดยดูจากราคาในปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดปัญหาผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำ มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากไม่สามารถควบคุมพื้นที่ และจำนวนการผลิตได้

-การแก้ไขปัญหารของรัฐ ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ไม่มีการเตรียมแผนการแก้ไขปัญหานานระยะยาว

-เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้ ต้องยอมรับราคาที่ผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนด

ปัญหาการอุตสาหกรรม

-ที่ดินในเขตอำเภอมีราคาแพง เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนด้านอุตสาหกรรม

-คุณภาพแรงงานในท้องถิ่นไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานในระบบอุตสาหกรรม

-โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นขนาดย่อม ผู้ประกอบการยังขาดความรู้

เทคโนโลยี ประสิทธิภาพการผลิตยังต่ำ ยังพัฒนาไม่ได้เต็มที่

-การคมนาคมโทรคมนาคมยังไม่เพียงพอกับความต้องการ ไม่มุ่งใจต่อผู้ลงทุน

8.5 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในเขตเมือง ปัญหาสำคัญคือ ปริมาณขยะที่มีเพิ่มขึ้นทุกขณะ การจัดเก็บและการกำจัดขยะยังไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงสมบูรณ์

ในเขตชนบท

-ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า มีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อเข้าไปตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย ถือครองที่ดินทำกินโดยไม่ถูกกฎหมาย

-ปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน เนื่องจากการใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชมาเป็นเวลานาน โดยไม่มีการทดแทนธาตุอาหารที่สำคัญให้แก่ดิน

-การขาดความสำนึกของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชน และการปลูกป่าทดแทนในบริเวณที่ถูกบุกรุก

8.6 ปัญหาด้านความมั่นคง

อำเภอสันป่าตองไม่มีชาวเขา และชนกลุ่มน้อยอยู่อาศัย จึงไม่มีปัญหาทางด้านความมั่นคงมากนัก สิ่งที่ยังขาดคือการรวมตัวของประชาชน เพื่อใช้เป็นพลังมวลชนในการต่อต้าน และป้องกันการแทรกซึมจากฝ่ายตรงข้าม ซึ่งอาจมีในอนาคต

ควรมีการเพิ่มมาตรการเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยเฉพาะการตรวจรักษาความสงบในพื้นที่ อย่างทั่วถึง

8.7 ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

อำเภอสันป่าตองยังมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งสัมพันธ์กับความเจริญ การขยายตัวของอำเภอ คือ

-การคมนาคม แม้จะมีถนนเชื่อมโยงทุกหมู่บ้าน ตามลอย่างทั่วถึง แต่ก็ยังไม่ได้เป็นถนนมาตรฐาน ถนนหลายสายยังเป็นถนนลูกรัง หรือถนนดินแดงอยู่ ซึ่งไม่สะดวกต่อการสัญจรไปมาของราษฎร และการนำผลผลิตการเกษตรออกจำหน่าย

-โทรศัพท์ ปัจจุบันการติดตั้งโทรศัพท์ในเขตอำเภอยังไม่ทั่วถึง มีเพียงบ้านย่านสุขาภิบาล และชุมชนบางจุดเท่านั้น

-ประปา การให้บริการประปามีเพียงในเขตสุขภาพและระบบประปาหมู่บ้าน
ในบางหมู่บ้านเท่านั้นทำให้ประชาชนไม่ได้รับน้ำสะอาดอย่างทั่วถึง

-ไฟฟ้า แม้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะให้บริการได้ในทุกตำบล หมู่บ้าน แต่ใน
ปัจจุบันยังมีราษฎรบางครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้ไฟฟ้า เพราะอยู่นอกเขตการให้บริการ

-แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรยังขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเป็น
จำนวนมากโดยเฉพาะในหน้าแล้งซึ่งแหล่งน้ำตามธรรมชาติตื้นเขิน ไม่เพียงพอแก่การเพาะปลูก
ของเกษตรกรทั้งอำเภอ

-น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค จากการสำรวจพบว่ามี การขาดแคลนน้ำกิน
น้ำใช้ ในหลายหมู่บ้าน โดยเฉพาะในหน้าแล้ง

8.8 ปัญหาด้านการท่องเที่ยว

อำเภอสันป่าตองขาดแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และพัฒนา
เป็นแหล่งรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ แนวทางการพัฒนาควรส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ
บูรณะสิ่งที่มีอยู่แล้วและการฟื้นฟูประเพณีที่น่าสนใจ เพื่อการชักชวนนักท่องเที่ยว

8.9 ปัญหาการพัฒนาการบริหาร

ปัญหาสำคัญคือความเข้มแข็งและประสิทธิภาพขององค์กร เพื่อการพัฒนาชนบท
เช่น สภาพตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน คปต. ซึ่งมีสาเหตุหลายประการต้องอาศัยเวลาในการ
พัฒนา ปรับปรุงต่อไป

ผนวก ข

บทบาทนายอำเภอสามมิติ

ได้มีผู้มองและวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของนายอำเภอไว้บนรอกาสต่าง ๆ กัน โดย
การเปรียบเทียบอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งจะขอหยิบยกมาเสนอไว้เพื่อเป็นแง่คิด ดังนี้¹

1. บทบาทนายอำเภอในอดีต

1.1 ความสัมพันธ์กับข้าราชการในอำเภอ

ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน 2475 นั้น รูปแบบการ
บริหารงานอำเภอจะใช้ลักษณะการบริหารที่เรียกว่าคณะกรรมการอำเภอ เพื่อที่จะให้ข้าราชการทุก
คนมีความสำนึกในความรับผิดชอบที่นายอำเภอจะมอบหมายให้เป็นผู้ช่วยทุก ๆ อย่าง และเป็นที
ปรึกษาของนายอำเภอด้วย นายอำเภอมีอำนาจเหนือข้าราชการทุกคนภายในเขตอำเภอ มีอำนาจ
สั่งพักข้าราชการคนใดคนหนึ่งเป็นการชั่วคราวได้ ในกรณีที่เห็นว่าจะ เป็นสิ่งที่เสื่อมเสียแก่ทาง
ราชการ แต่อำนาจเด็ดขาดนั้นเป็นของผู้ที่มีอำนาจแต่งตั้ง คือ ข้าหลวงเทศาภิบาลและเสนาบดี ๆ
นายอำเภอมีสิทธิขาดในการบริหารงานอำเภอภายในกฎหมายรองรับคือ พ.ร.บ. ลักษณะปกครอง
ท้องที่ฉบับแรกและฉบับพุทธศักราช 2457 นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ ประกอบด้วยสิทธิหรืออำนาจ
ในการออกคำสั่งแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีสิทธิตัดสินใจในขอบเขตที่ถือว่าจำเป็นสำหรับการปฏิบัติหน้าที่
มีอำนาจลงโทษทางวินัยแก่ผู้ที่ขัดคำสั่งหรือผู้ที่ย่างเหตุผลอื่น ๆ ไว้ และมีอำนาจที่จะให้บำเหน็จ
ความชอบเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จโดยการใช้อำนาจก็เพื่อความรวดเร็วในการ
สั่งงาน ประสิทธิภาพในการควบคุมงานและช่วยทำให้หน่วยงานมีความเป็นระเบียบอันหนึ่งอันเดียวกัน
ซึ่งสถานะเช่นนี้เราเรียกว่า ผู้บังคับบัญชา (Boss)

¹ เทศาภิบาล ปีที่ 78 ฉบับที่ 11, (กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2526)

1.2 ความสัมพันธ์กับประชาชน

บทบาทของนายอำเภอในอดีตที่มีต่อประชาชน หรือภาพพจน์ที่มีต่อประชาชนมีลักษณะที่เรียกว่าความเป็นพ่อ (Fatherhood) เป็นพ่อผู้ปกครองที่คอยช่วยเหลือบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ประชาราษฎร์ได้ นายอำเภอมักมีบทบาทเป็นผู้กระทำและสั่งการในปัญหาต่าง ๆ เรื่องต้องใกล้ชิดและสัมผัสกับประชาชนทั้งในตัวเองคือ ต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง จำเป็นต้องคลุกคลีกับประชาชนเพื่อค้นหาข้อมูลความเดือดร้อน และวิธีดำเนินการช่วยเหลือ เนื่องจากไม่มีผู้กลั่นกรองงาน ข้อมูลหรือข่าวสารเท่าที่ต้องการได้ อีกประการหนึ่งที่ทำให้นายอำเภอมีสถานะความเป็นพ่อในสายตาของประชาชน ก็เนื่องด้วยนายอำเภอมีเวลาหรือโอกาสที่จะออกเยี่ยมเยียน ตรวจเยี่ยมถึงห้องที่บ้านเรือนของประชาชน เนื่องจากงานบนอำเภอในอดีตยังมีลักษณะสลับซับซ้อนและปริมาณมากเช่นปัจจุบัน จึงไม่จำเป็นต้องใช้เวลาหรือเทคนิคความชำนาญการเพื่อแก้ปัญหาสิ่งการมากนัก

1.3 ความสัมพันธ์กับส่วนราชการ

บทบาทของนายอำเภอจะทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมหรือรับช่วงงาน (Linker) จากส่วนกลาง นายอำเภอจะเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากราชการส่วนกลาง อันได้แก่ คณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรมมาปฏิบัติ เป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบริหาร และรับผิดชอบงานส่วนภูมิภาคในเขตอำเภอ โดยมีคณะกรรมการอำเภอเป็นที่ปรึกษาในขณะเดียวกัน นายอำเภอก็จะเป็นผู้เสนอข้อคิดเห็น หรือเสนอแนะทางการปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่ทางราชการให้แก่กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ในส่วนกลาง กล่าวคือในฐานะนี้นายอำเภอจะเป็นสะพานที่ขาดไม่ได้ระหว่างการบริหารราชการส่วนกลาง และการบริหารส่วนภูมิภาคในระดับอำเภอ เนื่องด้วยสาเหตุ 2 ประการ ประการแรก การบริหารราชการส่วนกลางต้องการที่จะอาศัยตัวเชื่อมนี้ เป็นช่องทางการบริหารงานในระดับประเทศ และประการที่สอง กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ในส่วนกลาง ก็ยังมีได้มีหน่วยงานต่าง ๆ กระจายออกมาตามส่วนภูมิภาคเป็นเอกเทศเช่นปัจจุบัน

2. บทบาทของนายอำเภอในปัจจุบัน

2.1 ความสัมพันธ์กับข้าราชการในอำเภอ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี 2475 เป็นต้นมา ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการในระดับภูมิภาค โดยระดับอำเภอได้ยกเลิกกรมการ

อำเภอและประกาศใช้ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 แทน อดิชาติความ
รับผิดชอบการบริหารงานอำเภอตกแก่นายอำเภอแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งถ้าดูตามตัวบทกฎหมายตาม
พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายอำเภอก็ยังคง เป็นผู้บังคับบัญชาและเป็น
ผู้รับมอบอำนาจจากส่วนกลางรับผิดชอบและดูแลการบริหารงานบนอำเภอ เพื่อให้บริการและ
ประโยชน์สุขแก่ราษฎรเช่นเดิม แต่ในสภาพการปฏิบัติงานที่เป็นจริงกลับมีกฎหมาย คำสั่ง ข้อปฏิบัติ
ของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ จากส่วนกลางลทอนอำนาจและการปฏิบัติงานของอำเภอลง
เช่น

2.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการปกครองบังคับบัญชา ทั้งทางด้านการบรรจุ
แต่งตั้งและลาออกจากราชการ การพิจารณาความดีความชอบและวินัย กระทรวง ทบวง กรม
เจ้าสังกัดส่วนกลางจะมีลักษณะการดำเนินการเสียเองเป็นส่วนใหญ่ เช่น ข้าราชการตำรวจของ
กรมตำรวจตั้งแต่อำนาจการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย การลาออกจากราชการ การพิจารณาความดี
ความชอบ การลงโทษทางวินัยนั้น เป็นของอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งมอบให้แก่ข้าราชการตำรวจซึ่ง
มอบให้แก่ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชานายงานของข้าราชการตำรวจเท่านั้น หรือ
ข้าราชการอัยการก็อยู่ในอำนาจการควบคุมปกครองบังคับบัญชาของคณะกรรมการข้าราชการอัยการ
(กอ.) และสุดท้ายแม้กระทั่งข้าราชการพลเรือนซึ่งอยู่ภายใต้ พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน
พ.ศ. 2535 ก็มีการสั่งการเรื่องการแต่งตั้ง โยกย้ายข้าราชการบางตำแหน่งหรือการอนุญาตให้
ลาออกหรือบรรจุตำแหน่งที่ว่างก็ต่อเสนอขอรับความเห็นชอบจากส่วนกลาง เช่น กระทรวง
ศึกษาธิการ กรมสรรพากร กรมอนามัย กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน
 เป็นต้น อีกทั้งบางกระทรวง ทบวง กรม ส่วนกลางที่มีหน่วยงานตั้งออกเป็นเขต การพิจารณา
ความดีความชอบของข้าราชการส่วนภูมิภาคก็ต้องผ่านการกลั่นกรองจากหัวหน้าหน่วยราชการประจำ
เขตเสียก่อน

2.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการทั้งในด้านการสั่งงานอำนาจ
หน้าที่ของหัวหน้าส่วนราชการประจำเขตและหน่วยงานอิสระส่วนกลางที่ไปประจำอยู่ในส่วนภูมิภาค
ปัจจุบันกระทรวง ทบวง กรม ส่วนกลางมักจะกำหนดคนโยกย้ายหรือสั่งราชการต่างๆ ไปยัง
เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคในสังกัดของตนโดยตรงและหัวหน้าส่วนราชการในส่วนภูมิภาคก็มักจะติดต่อกับ
ส่วนกลางต้นสังกัดโดยตรง โดยไม่ผ่านนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเช่นกัน

ส่วนอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าส่วนราชการประจำเขตนอกจากจะไม่ขึ้นต่อผู้รับผิดชอบในพื้นที่ หมายถึงผู้ว่าฯ หรือนายอำเภอแล้ว ในบางครั้งยังปฏิบัติงานเกินขอบเขตที่กำหนดให้มาปฏิบัติงานเฉพาะทางวิชาการ และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการประจำสำนักงานเขตเท่านั้น แต่ได้เข้ามาก้าวล่วงในงานในเขตรับผิดชอบของนายอำเภอและประการสุดท้ายก็คือ ปัญหาหน่วยงานอิสระของส่วนกลางที่ไปประจำอยู่ในส่วนภูมิภาค โดยไม่ขึ้นอยู่กับบังคับบัญชาของนายอำเภอ แต่เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ทางผู้รับผิดชอบท้องถิ่นอันหมายถึงผู้ว่าฯ นายอำเภอก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขให้ ปัจจุบันหน่วยงานเหล่านี้มีวันจะมีเพิ่มทวีมากขึ้นทุกที เช่น สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดทหารบก กองบังคับการตำรวจภูธรเขต การไฟฟ้า การประปา กองตำรวจน้ำ แขวงทางหลวง อุดมวิทยุ หน่วยงานของกรมชลประทาน สถานีขยายพันธุ์พืชที่ทำการประมงประมงทะเล ที่ทำการศุลกากรด่านป่าไม้ สำนักงานรักษาสุขอนามัย สำนักงานสถิติจังหวัด ศูนย์อนุรักษ์แหล่งน้ำ สหกรณ์ที่ดินจังหวัด โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญและกรมอาชีวศึกษา นิคมสร้างตนเอง และสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น หรือบางหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง เช่น การไฟฟ้า การประปา ชลประทาน แขวงทางหลวง หรือบางหน่วยงานก็มีหน้าที่พิเศษทางด้านวิชาการโดยเฉพาะ เช่น ศูนย์ส่งเสริมปศุสัตว์ สถานีขยายพันธุ์พืช

แต่เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้ไม่อยู่ในสายบังคับบัญชาของผู้ว่าฯ และนายอำเภอ ดังนั้น ผู้ว่าฯหรือนายอำเภอจึงจำเป็นต้องอาศัยบุคคลิกทางส่วนตัวในการแนะนำดูแลในหน่วยงานนั้น ๆ ปฏิบัติงานตามความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับแผนเป้าหมายของจังหวัด อำเภอ ซึ่งโดยทั่วไปนายอำเภอ ก็ไม่อาจขอความร่วมมือในการใช้คนเป็นกำลังได้อย่างจริงจัง และบางส่วนราชการมีแนวโน้มที่จะแยกตัวเป็นอิสระมากขึ้นทุกที ทำให้การประสานงานระหว่างงานภายนอกเป็นไปในลักษณะไม่มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นการปฏิบัติงานที่หวังจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น เครื่องจักรกล การวางแผนน้ำต่อเนื่องกับแผนของอำเภอจึงเกิดความล้มเหลว นายอำเภอต้องเป็นผู้ประสานหน่วยงานเหล่านั้นกับหน่วยงานอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตามเป้าหมายของทางราชการ จากลักษณะการบริหารเช่นนี้ บทบาทของนายอำเภอในแง่ความสัมพันธ์กับข้าราชการในอำเภอจึงเปลี่ยนไปจากผู้บังคับบัญชา (Boss) กลายเป็นผู้บังคับบัญชาที่ต้องใช้ภาวะการประสานงานที่สูง

2.2 ความสัมพันธ์กับประชาชน

บทบาทของนายอำเภอในปัจจุบันที่มีต่อประชาชนได้กลายเป็นความเป็นพี่น้อง (Brotherhood) มากกว่าจะเป็น Fatherhood เช่นในอดีต นายอำเภอเป็นเพียงที่ร้องทุกข์ปรับความเข้าใจหรือปรึกษาหารือกันแบบที่ที่ต้องคอยดูแลช่วยเหลือน้อง ซึ่งพี่ก็ช่วยหรือทำดีเท่าที่กำลังตนมี ด้วยเหตุที่นายอำเภอในปัจจุบันกลายเป็นผู้รับรู้การกระทำมากกว่าเป็นตัวผู้กระทำเอง หรือเป็นผู้เสนอความคิดเห็น ชี้แจงแนะนำมากกว่าผู้สั่งการ เช่นในอดีต นายอำเภอไม่อาจจะแก้ปัญหาความเดือดร้อนบางเรื่องของประชาชนได้ ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่ขึ้นต่อส่วนกลางหรือขึ้นต่อส่วนภูมิภาค แต่ได้รับคำสั่งให้ทำตามนโยบายหนึ่ง ๆ ของส่วนกลางอยู่ในขณะนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่กระทำได้ยากมากในทุก ๆ แห่ง การปฏิบัติโดยขอความร่วมมือมักจะเกิดข้อขัดข้องหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความล่าช้า ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวจะต้องรายงานขออนุมัติไปยังส่วนกลางก่อน ถ้าส่วนกลางไม่เห็นด้วยการขอความร่วมมือก็ไม่สัมฤทธิ์ผล หรือต้องรอจนกว่าจะมีเวลาว่างจึงจะให้ความร่วมมือได้ เช่น การขอความร่วมมือในการใช้เครื่องจักรกล เป็นต้น การให้ความร่วมมือดังกล่าวก็มีลักษณะเป็นเรื่องทางส่วนตัวมากกว่าการที่จะหวังให้หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้มีเวลาว่าง ย่อมเป็นเรื่องยากเพราะจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือโครงการที่ส่วนกลางมอบหมายให้จัดทำอยู่

2.3 ความสัมพันธ์กับราชการส่วนกลาง

บทบาทของนายอำเภอในปัจจุบันมีฐานะเป็นผู้ส่งหรือกระจายงาน (Transmitter) มิใช่เป็น Linker ซึ่งได้รับมอบอำนาจเต็มดังเช่นอดีต เนื่องจากบทบาทและอำนาจหน้าที่ถูกตัดทอนและตัดตอนไปหลาย ๆ ชั้น นายอำเภอเปรียบเสมือนช่องผ่านของงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่ส่วนกลางจะเลือกได้ กล่าวคือ อาจจะมีมอบหมายผ่านหรือไม่ผ่านก็ได้ ซึ่งปรากฏอยู่หลาย ๆ ครั้งว่าทางเจ้าหน้าที่ในสังกัดได้ปฏิบัติไปแล้ว นายอำเภอจึงได้มีโอกาสรับรู้งานก็มี หรือรู้ก็เมื่อมีปัญหาหรือจะส่งงานเสนอผ่านเข้าสู่กระทรวง ทบวง กรม ส่วนกลาง การบริหารงานเกิดการซ้อนรูปขึ้นทางการบริหาร ซึ่งมีข้าราชการชั้นรองปลัดกระทรวงทบวงกรม บัญชาบัญชาด้วยสายงานวิชาการ แต่เป็นการเข้าชั้นของสายงานทางการบริหารบังคับบัญชา เนื่องจากอำนาจการบังคับบัญชา การพิจารณาความดีความชอบ งานวินัยการสั่งงาน การประสานงาน นายอำเภออาจจะใช้ได้เต็มในฐานะผู้บังคับบัญชาในระดับภูมิภาคประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง

หน่วยงานอิสระ หัวหน้าส่วนราชการประจำเขต หรือแม้แต่ส่วนราชการที่มีฐานะขึ้นต่อส่วนราชการภูมิภาคตามกฎหมายก็มีการบังคับบัญชาโดยตรงจากกระทรวง ทบวง กรม ในสังกัดจากส่วนกลาง ดังตัวอย่าง เมื่อทางอำเภอสั่งการลงโทษการวินัยแก่ข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉียบขาด แต่ทางเขตหรือภาคหรือส่วนกลางกลับแก้ไขการลงโทษดังกล่าวให้หย่อนเบาลงมาจากที่จังหวัดได้สั่งการหรือเสนอไป หรือเมื่อมีการเสนอความดีความชอบขึ้นเงินเดือน 2 ขั้นแก่ข้าราชการในอำเภอ โดยเรียงลำดับความสำคัญตั้งแต่สูงสุดไปถึงต่ำสุดเอาไว้ด้วย ในบางครั้งผลการพิจารณาความดีความชอบของส่วนกลางก็มีไว้ได้เป็นไปตามที่นายอำเภอเสนอไปแต่กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือผู้ที่นายอำเภอเสนอไปอันดับหนึ่งกลับไม่ได้รับการพิจารณาความดีความชอบขึ้นเงินเดือนสองขั้น ส่วนคนที่อยู่อันดับท้ายกลับได้แทน โดยไม่ได้แจ้งเหตุผลให้ทางอำเภอทราบแต่อย่างไร

จากการลำดับภาพของบทบาทของนายอำเภออย่างคร่าว ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันคงจะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของฐานะและบทบาทของนายอำเภอ ตามเจตนารมณ์การจัดตั้ง การแบ่งส่วนงานและการส่งมอบอำนาจของกระทรวง ทบวง กรม ส่วนกลาง ยิ่งนับวันหน่วยงานต่าง ๆ ก็แตกสาขาออกเป็นงานย่อย ๆ เพิ่มมากขึ้น และงานย่อย ๆ นั้นก็ขยายตัวออกเป็นงานเฉพาะส่วนโดยแบ่งแยกตามความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งเราคงจะสังเกตเห็นหลักการประการหนึ่งของการพัฒนาขยายตัวของระบบราชการไทย หลักการนั้นก็คือ การแบ่งแยกงานเฉพาะด้าน ซึ่งหวังให้ทุกคน (ทุกหน่วยงาน) ได้ทำงานตามความถนัดความเหมาะสมของแต่ละคน แต่ละกรม กอง กระทรวงเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ซึ่งจากแนวคิดการแบ่งแยกงานเฉพาะด้านนี้เองได้ก่อให้เกิดแนวคิดจะให้มีการปฏิรูป หรือเปลี่ยนแปลงการบริหารงานส่วนภูมิภาคตลอดมาทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมปัจจุบัน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารราชการแผ่นดิน ถึงแม้แนวความคิดนี้จะเคยมีการถกเถียงถึงผลดีผลเสียในคณะกรรมการของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการฯ แต่ก็ยังไม่อาจหาข้อยุติได้เพราะทั้งฝ่ายสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงและฝ่ายคัดค้านการเปลี่ยนแปลงก็ยกเหตุผลมาสนับสนุนมากมายนั้น เพราะแนวความคิดดังกล่าวเสนอให้มีการเปลี่ยนสายบังคับบัญชาของหน่วยงานในสังกัดของส่วนกลางที่อยู่ตามท้องที่ต่าง ๆ ให้ขึ้นกระทรวง - ทบวง กรม ต้นสังกัดโดยตรงไม่ต้องผ่านผู้ว่าหรือนายอำเภอ ปล่อยให้ค่อย ๆ ท้าการโอนอำนาจของหน่วยที่เป็นไปได้

3. บทบาทนายอำเภอในอนาคต

3.1 ความสัมพันธ์กับข้าราชการในอำเภอ จากสภาพที่หน่วยงานต่าง ๆ ในท้องที่มีสภาพเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อราชการส่วนภูมิภาค แต่มีพื้นที่และภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบในส่วนภูมิภาคโดยรายงานผลและรับนโยบายมาปฏิบัติโดยตรงจากกระทรวง ทบวง กรม ต้นสังกัดใน ส่วนกลางบทบาทของนายอำเภอในอนาคตจึงกลายเป็น บทบาทของผู้ประสานเพียงอย่างเดียว มิ่าจะมีฐานะ เช่นปัจจุบันที่เป็นผู้บังคับบัญชาที่มีลักษณะต้องคอยทำหน้าที่ประสานงานสูง แต่จะกลายเป็นผู้ประสานงานที่ไร้ประสิทธิภาพ (Powerless coordination) ในที่สุด เนื่องจาก

1. วัฒนธรรม (รูปแบบ) ทางการบริหาร ของระบบราชการไทย ที่ยึดสายการบังคับบัญชา (ทำให้คุณาให้โทษได้โดยตรง) มากกว่า เหตุผลทางการปฏิบัติ (ความจำเป็นเหมาะสมทาง เป็นจริง)

2. ค่าใช้จ่ายในการทำงาน ของคนไทยที่มีลักษณะชอบทำงานอิสระ ชอบรับ ชอบคนเดียว แต่อยากได้รับผิดร่วมกันมากกว่า การทำงานเป็นกลุ่มน้อย หรือต้องรับผิดชอบ และรับชอบร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์ และ

3. เจื่อนใจในการทำงาน ในระบอบคณะกรรมการที่เป็นรูปแบบที่เป็นไปได้ที่สุด สำหรับการวางแผนประสานงานและดำเนินงานในระดับท้องที่ที่หน่วยงานที่ต้องมาทำงานร่วมกันมีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อหน่วยสังกัดส่วนกลาง ซึ่งเจื่อนใจเหล่านี้คือ ำให้เวลา มีเหตุผล ยึดวินัยและทำใจให้กว้าง ดังนั้น จึงเป็นการยากสำหรับนายอำเภอที่ทำให้ข้าราชการส่วนต่าง ๆ ในอำเภอรวมกันที่จะทำงานตามแผนของท้องถิ่นนั้นโดยราบรื่น แม้นในปัจจุบันที่นายอำเภอ ยังถือเป็นผู้บังคับบัญชาในส่วนภูมิภาคของหน่วยงานนั้น นายอำเภอก็ยังกลายเป็นนายที่ต้องประสานงานโดยปริยายและเมื่อไม่มีอำนาจตามสายบังคับบัญชา นายอำเภอจะทำได้ดีที่สุดก็ต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ยึดหลักมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ตั้ง ถ้าหากต้องการที่จะำให้งานเดิน เมื่อนายอำเภอกลายเป็นผู้ประสานงานที่ไร้ประสิทธิภาพแล้ว สิ่งที่ติดตามมาในความสัมพันธ์กับข้าราชการในอำเภอก็คือ

1. การวางแผนสั่งงานและควบคุมงาน นายอำเภอในฐานะผู้รับผิดชอบพื้นที่ จะไม่สามารถกำหนดสภาพการทำงานต่าง ๆ ำให้เหมาะสมกับสภาพท้องที่เลย ยกเว้นหน่วยงานในสังกัดของนายอำเภอโดยตรง นโยบายและโครงการงานต่างๆ ถ้าหากหน่วยงานจากส่วนกลางกำหนดมาได้สอดคล้องกับพื้นที่นั้น ๆ ก็ถือว่าดีไป แต่ถ้าไม่สอดคล้องก็ต้องตกอยู่ในสภาพถูกยึดเยียดให้รับเอาควบคุมงานก็อยู่ที่ว่าหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ จะเกรงใจนายอำเภอขนาดใด

2. การประสานงาน นายอำเภอและสำนักงานอำเภอก็คงจะทำหน้าที่เป็นผู้ที่คอยแจ้งข่าวสารและติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ การที่จะหวังให้เกิดการประสานงานกันทั้งทางด้านการวางแผนและปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องที่และไม่เกิดงานซ้ำซ้อนกันคงหวังได้น้อย เพราะแม้ในบัจจุบันที่นายอำเภอยังมีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาการประสานงานเพื่อการวางแผนก็เป็นไปได้ยากยิ่งถ้าหากไม่ได้รับการร่วมมือจากส่วนกลาง ส่วนการประสานงานในด้านปฏิบัติงานนายอำเภอก็เพียงแต่ทำให้นักหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องที่ไม่แย่งงานกันทำหรือพื้นที่กันทำหรือมีให้ซ้ำซ้อนกันมากนัก โดยทุกหน่วยงานก็ยังคงรักษาขอบข่ายจากส่วนกลางเพียงปรับงานในชั้นรายละเอียด

3.2 ความสัมพันธ์กับประชาชน บทบาทของนายอำเภอในอนาคตก็จะมีฐานะความสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะความเป็นเพื่อนบ้าน (Neighbourhood) ซึ่งเป็นการลดความคาดหว้ง การพึ่งพิงอาศัยและความสำคัญของนายอำเภอที่มีต่อชาวบ้านลง เนื่องจากนายอำเภอไม่สามารถที่จะทำหน้าที่บำบัดทุกข์บารุงสุข หรือเป็นที่พึ่งพิงได้อย่างแท้จริง เพราะนายอำเภอไม่มีหน่วยงานที่จะดำเนินการได้อยู่ในมือ ถ้าหากประชาชนมีปัญหาเดือดร้อนทั้งที่ร้องเรียนและไม่ร้องเรียนต่างก็ต้องพึ่งพิงอาศัยหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานด้านนั้น ๆ โดยตรง โดยหน่วยงานในท้องที่ก็จะเสนอเข้าส่วนกลางเพื่อพิจารณาสั่งการ ถ้าหากได้รับความสนใจหรือช่วยเหลือจากหน่วยงานก็หมดปัญหาไป แต่ถ้าหากไม่ได้รับความสนใจหรือความช่วยเหลือก็คงจะต้องใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อความร่วมมือจากหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งก็ไม่มีหลักประกันมากเพียงใดว่าจะได้ผลหรือไม่ หรือได้ผลในทุกท้องที่หรือไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างนายอำเภอกับประชาชนซึ่งเปรียบเสมือนเพื่อนบ้านที่ได้แต่ปรึกษาหารือเล่าสารทุกข์สุกดิบสู่กันฟังโดยที่อำเภออาจจะช่วยเหลือกันได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าที่ตนนึก

3.3 ความสัมพันธ์กับราชการส่วนกลาง ซึ่งก็จะเปลี่ยนจากบทบาทของผู้เชื่อมหรือรับช่วงงานในอดีตเป็นผู้ส่งหรือกระจายงานในปัจจุบัน และเป็นผู้รับผิดชอบด้านงานฐานะเช่นนี้นายอำเภอจะเป็นฝ่ายรับงานหรือรับแต่อย่างเดียวรอโอกาสที่จะเสนอหรือส่งข้อมูลนั้นมีน้อยมาก เพราะหน่วยงานต้นสังกัดต่างก็มีสายงานที่คอยรายงานอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยนายอำเภอเหมือนดังอดีต ยิ่งโดยเฉพาะงานของหน่วยงานนั้น ๆ ความสัมพันธ์กับราชการส่วนกลางเช่นนี้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์หรือติดต่อทางเดียว (One - Way Communication) ซึ่งประกอบด้วยฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบแล้ว ความสัมพันธ์กับส่วนราชการกลางนายอำเภอจึงมีหน้าที่สนองมากกว่าเสนอตัวอย่างเช่น

3.3.1 งบประมาณ นายอำเภอจะมีส่วนร่วมน้อยลง ทั้งในแง่การเสนอของงบประมาณเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือการใช้งบประมาณมาจัดทำโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของกระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลาง เพราะในแง่การเสนอของงบประมาณ หน่วยงานกลางก็มักจะเชื่อถือและอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานของตนในท้องถิ่นมากกว่าจากนายอำเภอ หรือในการใช้งบประมาณมาจัดทำโครงการ หน่วยงานกลางก็มักกำหนดจากนโยบายหรือเป้าหมายในส่วนกว้างโดยมิได้ปรึกษาผู้รับผิดชอบในท้องถิ่นเสียก่อน นายอำเภอจึงตกอยู่ในสภาพที่ต้องคอยรับอย่างเดียว

3.3.2 การแบ่งงาน โอกาสที่นายอำเภอจะทำหน้าที่เป็นผู้นับสรรจัดการงานภายในท้องถิ่นให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ นั้นมีน้อยลง เพราะนายอำเภอเป็นเพียงผู้ประสานงานมิใช่ผู้บังคับบัญชา ฉะนั้นโครงการต่าง ๆ ก็ขึ้นกับว่า แต่ละหน่วยงานจะยอมลงให้กันหรือร่วมไม่ร่วมมือกันขนาดใด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประหยัด จากลักษณะนี้เองที่มงานอำเภอก็ย่อมไม่เกิดเอกภาพ เพราะแต่ละหน่วยงานก็ต้องพยายามรักษานโยบายและปฏิบัติตามโครงการของตนที่ได้รับมอบจากส่วนกลาง แม้ว่าโครงการของหน่วยงานต่างกระทรวงกันจะมีความเหมือนกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน หน่วยงานในท้องถิ่นของแต่ละกระทรวงก็ต้องทำซ้ำซ้อน การแย่งงานกันทำ ความไม่ประหยัด ก็ย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.3.3 งานฝาก เนื่องจากหน่วยงานกลางบางหน่วยงานมีความประสงค์ที่จะขยายสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่ไม่มีกำลังอัตราเจ้าหน้าที่เพียงพอ ก็ให้มอบให้นายอำเภอเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบและปฏิบัติแทนหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งบทบาทของนายอำเภอในอนาคตคงจะต้องผจญกับงานฝากเพิ่มขึ้น เพราะแนวโน้มที่หน่วยงานต่าง ๆ ส่วนกลางต้องการขยายงานออกสู่ท้องถิ่นมีมากขึ้น และคิดว่าสายงานที่นายอำเภอรับผิดชอบมีน้อยลงเพราะหน่วยงานให้ท้องถิ่นที่สังกัดขึ้นตรงต่อส่วนกลางแล้ว การเพิ่มงานฝากให้คงไม่มีปัญหาซึ่งนายอำเภอก็คงจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น เดิมไม่ว่าจะทำได้นัดหรือไม่

จากบทบาทของนายอำเภอซึ่งมองออกเป็นภาพในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของความน่าจะเป็นที่ยังหาข้อยุติหรือยืนยันได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อประโยชน์ต่อประชาชนได้แค่ไหนเพียงไร ทั้ง ๆ ที่ผลการวิจัยยังปรากฏอยู่ว่า ถ้าหาก ผู้ใหญ่บ้าน ยังเห็นถึงความสำคัญความสัทธิฐานบทบาทของนายอำเภออยู่ แม้กระทั่ง

ความเชื่อมั่นในตัวนายอำเภอต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ดังนั้นความเปลี่ยนแปลง
จะมืออย่างไรก็ตาม บทบาทของนายอำเภอในฐานะผู้ " บำบัดทุกข์ บำรุงสุข " ก็ยังคงดำรงคงอยู่
ตลอดไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายอุดม พัวสกุล
วันเดือนปีเกิด	11 พฤศจิกายน 2494
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนสมุทรสาครวิทยาลัย จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อปีการศึกษา 2512 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกรัฐศาสตร์ จากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปี การศึกษา 2516
ประสบการณ์การทำงาน	ปี พ.ศ.2517 - 2518 รับราชการเป็น ปลัดอำเภอเชียงดาว จังหวัด เชียงใหม่ ปี พ.ศ.2518 - 2522 รับราชการเป็น ปลัดอำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่ ปี พ.ศ.2522 - 2530 รับราชการเป็น ผู้ช่วยเจ้าจังหวัดเชียงใหม่ และเจ้าจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2530 - 2532 รับราชการเป็น นายอำเภอนาพระ จังหวัด นุรีรัมย์ ปี พ.ศ.2532 - ปัจจุบัน รับราชการเป็น นายอำเภอฮอด จังหวัด เชียงใหม่